6 A 36

ANTONII DE HAEN

S. C. A. Majeſtatis Conſiliarii, & Archiatri, nec non Medicinæ practicæ, in alma, ac antiquiſſima Univerſitate Vindobonenſi, Profeſſoris Primarii.

DISSERTATIO MEDICA

SISTENS

EXAMEN TRITISSIMI PROVERBII

MEDICINA TVRPIS DISCIPLINA

NEAPOLI MDCCLXXVIII.

Sumptibus Felicis Ippoliti Bibliopolæ

Superiorum Permiſſu.

9671

EDITOR LECTORI

S.

TAnta eſt hodie Clariſſimi Viri ANTONII DE HAEN fama, ut omnia, quæ in lucem edit, opuſcula avidiſſime reciſciantur: eam ob cauſam Diſſertationem ejus inauguralem, in qua Medicinam ab omni contemtu pulcherrime vindicat, & ſimul peritiam ſuam, & eruditionem, quam tunc temporis jam conſecutus erat; quod omnibus Medicinæ fautoribus pergratum fore exiſtimo. Vale! Lector, omnibuſque Clariſſimi Auctoris laboribus fruere tuo bono.

PROŒMIUM.

A Quinque ab hinc annis, quibus mentem Medicis Studiis applicui, tot Scommata in Medicinam, ut in Artem incertam plane, ac plerumque ridiculam audivi, legique, ut multoties animum deſponderem, atque ſæpius, antequam rem penitius introſpexeram, mei me propoſiti tæderet, illudque relinquerem ne an proſequerer, redderet ancipitem.

Neque enim infima de Plebe Viri, aut aniculæ Medicis plerumque, ut ipſæ ferunt, ſapientiores, hæc Scommata proferebant; ſed ejuſmodi homines, quos ob ingenii acumen animumque cum Litterarum, tum aliarum excellentium Artium, & Diſciplinarum Studiis excultiſſimum, ſumma cum animi veneratione proſequor.

Verum prima Medicinæ tranſigenti Tyrocinia ſenſim nonnullarum, ob quas vituperabatur, cauſarum vis debilior, veroque abſimilior viſa, calcar addidit num ne omnes ſolidis carerent fundamentis ut probe examinarem.

Quare & in toto ſtudiorum decurſu numquam non intentiſſimus, ubi vel Clariſſimorum in hac Academia Medicinæ Procerum Inſtructionibus aſſiduus interfui, vel optimorum Auctorum monumenta ſedulus pervolvi, an ſcrupuli hi animo eximi meo poſſent; magis intellexi magiſque, omnes haſce objectiones nullius faciendas eſſe: utpote vel ridiculas, vel veritate carentes, vel re-

ſpi-

ſpicientes tantummodo malos medicos, aut ſemidoctos quoſvis Magiſtellos, qui præclaram quam vix intelligunt artem in humanam pernitiem profitentur.

Quæ cum animo revolverem ſæpius, Chartiſque ne labili memoria exciderent, quotidie mandarem, pepererunt tandem hancce materiem: quam Academiam relicturus, ejuſque præclaris, pro tenuitate mea ſatisfacturus Legibus, Themati inaugurali conflando dedicandam duxi.

Quo quidem a propoſito nonnulla me aliquantulum deterruerunt; me, inquam, juvenem, virium tenuitatis probe gnarum, maturioriſque quod ad hocce opus conficiundum requirebatur judicii.

Tamen cum ſcirem ab iis qui Medico condecorabuntur honore tantum modo eorum quæ in Academiis didicerunt, non eorum quæ ipſi experti, aut commentati ſunt, ſpecimen peti: quumque præterea animus eſſet ejuſmodi Thema componere quod tenues meos in Medicina Profectus non tantum teſtaretur Clariſſimis, quos frequentavi Profeſſoribus, ſed & aliis Claris Viris tam Conſanguineitatis, quam Dulcis Amicitiæ mihi copula nexis, vel ob gratam in me benevolentiam maxime colendis, ad prius a quo diſceſſeram, propoſitum redii.

Namque primo fere nihil me Scripturum præſciebam, niſi quod ſummi, & ad cineres uſque colendi mihi viri, in hac Academia Medicæ Facultatis Lumina, omni modo meo inculcare ani-

mo conati erant; vel quod ex præſtantiſſimis ab ipſis conſcriptis commendatiſve voluminibus hauſeram: Secundo materiem fore quæ viris alio, vel & nobiliori ſtudiorum genere occupatis magis arrideret, facile crediderim.

Verum nimiam materierum molem intra tam arctas congeſſiſſe pagellas multis videbor, videborque merito: ſed ſciant hi materiei ſeorſim ſingulæ pro dignitate tractandæ nec tempus nunc eſſe nec in Theſibus propoſitum; unius vero productam pertractationem ei, quem mihi propoſueram, ſcopo minus ſatisfacturam videri.

DISSERTATIO MEDICA

SISTENS

EXAMEN TRITISSIMI PROVERBII

MEDICINA TURPIS DISCIPLINA.

RAtiones, ob quas turpis Diſciplina Medicina audit pluribus, hæ potiſſimum ſunt.

I. Magnam eſſe ſententiarum in theoretica humani corporis contemplatione diſcrepantiam; tum Antiquos inter Recentioreſque, tum, & inter ipſos recentiores coævos.

II. Ipſam vero Praxin continuæ ſententiarum, & curandi Methodorum mutationi turpiter ſubjacere.

III. Situm Diſpoſitionemque partium intra corpus latentium, imo vel ipſum externum corporis habitum, nonnumquam ita imponere Medicis, ut in Diagnoſi, & Prognoſi alucinentur quam turpiſſime.

IV. Medicos ipſos ſuam curtam prodere ſuppellettilem dum, quotquot probi inter eos exiſtunt ingenue fateantur complures ſe morbos ſanare non poſſe, imo plures morbos, eorumve cauſas, ſe ignorare.

V. Homines plures viſos abſque Medicorum ope curatos.

VI. Sanatos homines adhibitis quidem Medicis, ſed eiſdem vel ab Ægro, vel a Pharmacopæo, deceptis.

VII. Alios ſanitati reddidos rerum uſu earumdem, quas audaciſſimo præſagio peſſima quæque effecturas Medici prædixerant.

VIII. Teterrimis e morbis convaluiſſe homines, curantibus ejuſmodi Medicis, quos famoſi alii artis Proceres tamquam peſſimos, utpote vel fortiore, vel ſegnore, quam oportet, Methodo, uti ſolitos, traduxerant.

§. I.

Magnam eſſe ſententiarum in Phyſiologica humani corporis contemplatione diſcrepantiam: tum antiquos inter Recentioreſque & tum inter ipſos Recentiores coævos.

Fateor lubens veram eſſe totam hance propoſitionem; cauſamque tantæ diſcrepantiæ variam agnoſco.

Deſcriptiones anatomicæ partium corpus humanum conſtituentium earundemqne uſus variant incredibiliter, prout lumen majus per diverſas ſæculorum ſeries rebus affulſit; atque etiam prout indefatigata mortalium induſtria naturam experimentis laceſſivit, & ad admitten-

tendos homines in abdita, in quibus ſublite-ſcebat penetralia coegit.

Ut enim artes omnes incultum prius & informe Chaos deinde per gradus, poſt multiplex obſervationum Genus ad formam Artis ductæ, atque magis excultæ magiſque ad aliqualem, qua nunc gaudent, perfectionem adductæ ſunt; ita & huic Medicinæ parti evenit. Anatomicum quoddam corpus rude certe, atque inconditum priſca habebat Ætas, quod ſuppeditaverant. 1. Extiſpicia Sacerdotum ſingulari quodam ritu animalia viva eorumque partes tractantium; ac Numini ſummo apud veros Dei cultores, denſo vero Deorum fictitiorum, Dearumque agmini apud Idololatras gentes offerentium. 2. Cadaverum Balſamo condiendorum mos, maxime ille, quo viſcera eximebant ſingula, ac Balſamis, Aromatibuſque contra putredinem muniebant. *Herodot. Lib.II. Euterp.* hoc fuſe deſcribit. 3. Vulneratorum Hominum Inſpectio, Pertractatio, & Curatio. 4. Laniena ipſa partes animalium eximens, repurgans, in quibus mortales, qui vulneratos vivos, vel & Balſamis condiri mortuos viderant, multa conſimilia repperere. 5. Inciſio vivorum animalium in philoſophicos uſus, medicoſque ut *Democritus* feciſſe legitur in Epiſt. *Hipp. ad Damag.* 6. Examen ipſorum cadaverum hominum certis morbis defunctorum, ut *Hippocratem* feciſſe ex multis ſuorum operum lo-

locis indubitato conſtat : & ut teſte *Euſebio Cæſarienſi Epiſcopo* antiquiſſimus Scriptor *Manetho* tradit *Athoſten* Egyptiorum Regem ipſum per ſeſe luſtraſſe cadavera, morborum ſcilicet ut rimaretur cauſas.

Alia, ſed pauca, ſubſequentes addidere ætates; ita ut poſt *Galeni* tempora vix pauca reperias, quæ prius, ſaltem ex parte, nota non fuerunt.

Sæculo tandem XVI. nova Lux affulſit *Carpi*, *Mundini*, *Veſalii*, ac maxime *Euſtachii* induſtria, necnon ſedulitate multorum in Patavina Scola Anatomicorum.

Demum prioris Sæculi anno 8. poſt 20. Harvæana Lux orbem fere totum paſſu quam celerrimo illuſtravit, quando ſanguinis humorumque per corpus circulum immortalis Harvæus in Anglia ad formam doctrinæ perduxit: cujus circuli rudia quædam lineamenta viſa *Nemeſio* Epiſcopo, Sæculo IV. *Paulo Sarpi*, vulgo dicto, & eruditis noto nomine *Fra Paolo*, Veneto Theologo, Sæculo XVI. *Michaeli Serveto*, vivis Genevæ combuſto flammis; *Andrææ Cæſalpino*, Italo acutiſſimo *Lib.V. quæſt. peripatet.* *Realdo Columbo* in Patavina Scola profeſſori. Verum de omnibus his merito dici poteſt id, quod *G. Baglivius* Profeſſor Romanus *Prax. med. cap. XII.* §. 1. loquens de Cæſalpino eleganter pronuntiat. „ Quoniam „ ſola, inquit, mentis acie ad præclarum hoc

„ per-

„ pervenit inſtitutum , nec . . . experimenta
„ adhibuit, nihil mirum quod , & operis ar-
„ gumentum reliquerit imperfectum . . . Quod
„ animadvertens *Harvæus* non ſolum rationem,
„ ſed experientiam ipſam hac de re conſulere
„ voluit: idcirco tamdiu Naturam experimen-
„ tis vexavit, tamdiuque ſectionibus Anatomi-
„ cis laceſſivit , donec tandem ad veritatem
„ fatendam coegerit.

His præclaris inventis demum acceſſit quidquid *Malpighii Svvammerdammii*, *Leeuvvenhoekii*, *Ruyſchii*, *Morgagni*, *Santorini* , ac præprimis venerandi Præceptoris mei Cl. *Albini*, (cujus Lucubrationes eruditiſſimas Medicus orbis brevi obſtupebit) indefatigata induſtria ad Anatomen ſubtiliorem excolendam , contulit.

Quæ cum ita ſint , injuria hinc quiſpiam hancce Medicinæ partem vituperet: Si quidem eo pluris artes alias, diſciplinaſque facimus , quo major ipſis perfectio acceſſerit. Egregia Ars Nautica plurimi ſemper æſtimatur, utiliſque cum maxime: quam & induſtria , & audacia humana in faciundis periculis , ex nulla fere, eo promovit uſque, ut cum primo indomitum mare mortales horrerent , dein illud auderent tranſire juxta litora lambendo, nunc pleno gurgiti ſeſe committentes, *ſævum mutandis mercibus æquor arant*.

Secundam cauſam hujus diſcrepantiæ ſenten-

tia-

tiarum circa Theoriam Medicam, eam reor, quod homines antiquis, quibus imbuti ſunt, opinionibus haudita facile renuntiare ſolent. Neque etiam ſapientis eſt ſuam ſententiam, audita nova, illico mutare: alioqui unus homo breviſſimo vitæ caducæ ſpatio decies forte deberet mutari ſententia. Semper enim fictricis Ludibria mentis Incautis imponerent, dum nova rerum facies plerumque arrideat. Ita novi, quid, minus licet bonum, ſuos ubique fautores invenit. Viget Incolumis nova ſententia donec ſumma ingenii acuties plauſibilius aliud ſubtiliuſque excogitet; cui denuo plerique aſſentiuntur. Videatur *Gaſſendus de Epicurea Philoſophia* latiniſſimus *Celſus & Barcuſius de variis Medicorum ſectis*, & *placitis*; quibus patet ejuſmodi figmenta ingenii ad tempus in honore eſſe, verum ab aliis ſubtiliora proferentibus explodi; hæc iterum ab aliis refutari, & ſic porro in infinitum. „ Hinc pulcre *Lu-* „ *cilius* apud *Ciceronem Lib. II. de Nat.* „ *Deorum* Etenim, inquit, videmus cæteras „ opiniones fictas, atque vanas, diuturnitate „ extabuiſſe . . . opinionum enim commenta „ delet dies, naturæ judicia confirmat „. Verum ab alia parte cum ſapientem virum deceat docilem ſemper animum gerere, ut ad nova ſæpiuſque confirmata experimenta latitanti olim, nunc prodire coactæ, veritati reluctare non videatur, dedecebit ſummopere antiquæ opinioni mordicus inhærere. Hu-

Hujus rei exemplo eſto mox recenſita Harvæana Doctrina. Adverſarios ſibi complures conſciverat ingens *Harvæus*, qui rei novitate perculſi eam fere inſtar Hæreſeos condemnabant. Quales in Anglia *Primeroſius*, *Riolanus* in Galliis, &c. Verum *Harvæus* ſuos Adverſarios (ut contra plerumque fieri conſuevit) contumelioſe excipere non ſolitus, ſed ratione atque experimentis iiſdem reſpondere conatus, ferme omnes ante mortem ſibi devictos vidit. Sic unus tardius, citius alius demonſtratam veritatem amplectitur; obtinentibus plerumque nonnullis, quos utpote ratione convinci impotes, ſibi linqui expedit: donec tandem vel latratu fatigati ſponte obmuteſcant.

Sed & 5. Cauſa ſubeſt hujus in ſentiendo diverſitatis, petita ex præcipiti & quaſi volante Mortalium ingenio, quo fit ut debitam rebus examinandis ſedulitatem negent. Memor ſiquidem homo quod ſit *Divinæ particula auræ* ſpeculationibus, & ludicris Phantaſiæ figmentis exſpatiari & vagari amat, hincque ſubtilitate ratiocinantis ingenii ſupplere conatur, quod alii ſola indefeſſa indagine, & lenta patientia expiſcari potuerunt. Omnium fere abſurdiſsimarum opinionum in quavis ſcientia vel arte hæc origo, hic fons eſt. Hinc & in Phyſiologia Medica prodiere tam abſurdæ explicationes circa Chylopoieſin, Hæmatopoieſin, Pneumatopoieſin; ut dies deficeret omnia ex ordine narrare volen-

lentem. Cum interea qui caſtiore ingenio præditi ſunt priorum periculis admoniti, in ſolos rerum Eventus intueantur, ſola experimenta conſulant, patientia obſervandi ætatem abſumant; atque ſic tandem mira & ſtupenda ſimplicitate veritatem abſtruſam extricent inveniantque. E re foret ſimplicitatis hujus in memoratis modo functionibus explicandis ſubnexuiſſe exempla; verum cum anguſtos theſios Limites exſilirent, malim hæc in adnexis poſt theſin proponere, ac defendere, corollariis.

§. II.

Ipſam praxin jugi ſententiarum, & curandi methodorum mutationi turpiter ſubjacere.

Propoſitionem hanc, licet aliquanto ignominioſius prolatam, veram ſæpe fuiſſe cogor fateri; ſtrenuam interim navaturus operam qua præclaram artem Medicam ab iniqua Labe quam vi concluſionis ex hac propoſitione, eidem conantur inurere, vindicem.

Itaque Praxeos exercendæ Methodum ab initio Medicinæ notæ haud ita fuiſſe, quam quidem Eam ſubſequentibus deinceps ævis, aut hodie exercent, facilis dabo.

I. Quia Medicinam in Artis, quam tandem accepit, formam condere mortales, niſi multiplici multorum annorum obſervatione, nequiverunt.

II.

II. Quia Praxi Medicæ contigit quod quibuſdam aliis ſcientiis, artibus, diſciplinisque; ut homines non ex ſolis ratiocinati ſint experimentis, ſed vi ficti de ludicra Phantaſia Syſtematis, phænomena in morbis apparentia explicuerint, contorſerintque mirificè; unde variis juxta varia Syſtemata morborum Curationes adortis; non niſi ingentes, & miſeris mortalibus fatales errores committi potuere, artis tamen abſque ullo umquam opprobrio.

Itaque dico eos qui Medicinam Artis in formam cuderunt, mero tantum caſu, & ſimplici eruditos eſſe Obſervatione eventus. Morbi enim ſemper fuere quamdiu ea, qua nos, Lege vixere Mortales. Eſt namque Morbus ſtatus ille in quo Homo actiones vitales, naturales, & animales, omnes vel aliquas, fere exercere nequit, aut ſaltem eaſdem non niſi cum moleſtia, dolore, vel cita defatigatione exercet. Hunc ſtatum obtinuiſſe a condito primum orbe, quamdiu iiſdem Legibus, quibus Nos, obnoxii hæſerunt Homines, vel hinc apparet, I. quod illis Nobiſcum communes fuere aeris, qui hominibus inevitabilis, ac ſemper neceſſarius eſt, injuriæ, & viciſsitudines: utpote qui alius ſit in hoc, quam in illo; ut vocant Climate, alius hyeme quam æſtate; alius vere quam autumno; alius interdiu, ab eo, qui de nocte; alius uno die, alius alio: alius eodem die, ab eo qui paulo ante regiones perflabat; alius tempore

pore calido ; frigido tempore alius; in humida tempeſtate alius , ab eo qui in ſicca ; varius præterea, prout ſupra paludes, lacus, flumina, maria, montes , prata , aut varia alia corpora ad certam regionem deferatur ; varius denique prout a Meteoris immutetur II. communis nobiſcum iiſdem Alimentorum Natura fuit , quorum nonnulla facile , difficile alia , in noſtram permutentur Naturam III. obnoxii fuere Corporum irruentium vi ; ſive illa corpora in ipſos inſilirent, ſive in eadem ipſi illiderent. Vt bene *Cicero* hinc cauſam egritudinum deducit *Lib. III. de Nat. Deor.* „ Cum omne, inquit, ani- „ mal patibilem Naturam habeat, nullum eſt „ eorum quod effugiat accipiendi aliquid extrin- „ ſecus , id eſt quaſi ferendi , & patiendi ne- „ ceſsitatem „. IV. Eaſdem, quas Nos, edidere Vitæ actiones , quæ certe ab Homine ſano diu exerceri conſtanterque nequeunt, abſque novo alimento , quin morbi naſcantur. V. Denique fabrica ipſa humanæ compagis ſe ipſam per ſeſe deſtruens , ni idoneo reficiatur fulciaturque nutrimento, morbos ipſis quandoque inevitabiles procreaverit neceſſe eſt.

Quibus quidem morbis , quicumque demum erant, abigendis primo impulſus quidam aderat automaticus , ſeu motus a ſola hominis fabrica pendens , veluti movet ſe Horologium ex vi ſuæ fabricæ atque ſtructuræ. Hujus motus impulſu homo , vel animal quodcumque ægritudi-

ne

ne gemens, ad auxilia ſibi ignota confugit, ſine Mentis præſcia voluntate. Quemadmodum homo inſcius omnino Arſenicum ſumens, ſtatim nauſeas ſenſit, Vomitumque, ut Venenum expellatur; Mente licet haud conſcia, nec determinante, vel aliquando invita. Ut etiam ſuſceptum aliquod intra Corpus venenum corpus ipſum conatur excitatis ſudoribus a ſeſe abigere, Mente nihil eo determinante, imo ne conſcia quidem. Ut qui arenulam intra oculum gerens vi quaſi ſpaſmodica palpebras ad oculi bulbum apprimit affricatque, quo fit ut Glandula *innominata Galeni* eadem actione preſſa lacrimas producat copioſas, quæ arenulam abſtergeant. Ut homini vulnerato fit ſtatim inflammatio, dein ſuppuratio quæ facit pus; quo ceu optimo Balſamo Vulnus percuretur. Hæc, & ſexcenta ejuſmodi alia Homines multa in morbis proficua docuerunt: Venena ſcilicet eſſe, quorum expulſio fiat vomitum aut ſuſcitando, aut ſuſcitatum expediundo; alia venena intra corpus recepta excitatis expelli promotiſque ſudoribus; arenulas Quiſquiliaſve oculo illapſas, ſi natura productis Lacrimis aut premendo oculum non ſufficiat, aut ſi corpuſcula hæc nimium intra palpebras bulbumque oculi infixa ſint, injectu aquæ tepidæ abſtergere; Vulnere, ut curentur, ad bonam ſuppurationem adducere. Modum itaque impulſus hujus ipſa hominum non aſſequitur intelligentia, reperitque tantum-

modo ejus cauſam in Adorandi Creatoris ſolo inſtituto, qui corpus omnium animalium hiſce inſtructum dotibus voluit.

Huc facit Dos quædam Menti innata, ut ad moleſtiam doloremve corporis, animique angorem, homo ſibi quærat, & applicet remedia, in quorum delectu vagum tantum experimentum, vel & ſpontaneum conſulit appetitum. Sic V. C. in ſiti febrili videas hominem aquam, aquoſa, acidula, quibus Medicina meliora non novit, avidiſsime appetere; quod certe Mentis huic adſcribendum Doti: ſiquidem ægro ſitis habente Cauſam, & Potum non appetente, Mentem laborare in confeſſo eſt. Hæc Dos infantis acido laborantis impulit mentem, cretam ut avide arenulaſque devoret, quæ uſum abſorbentium poſthac docuere Mortales acido laborantes. Quin & ipſis Brutis invenitur innata facultas ſimiles ei, quam in Homine Mentis dotem appellamus. Sic pulcre *Cotta* apud *Ciceronem Lib.* 3. *de Nat. Deor.* „ Nullum poteſt, inquit, eſſe animal, in quo non appetitio ſit, & declinatio naturalis: appetuntur autem quæ ſecundum Naturam ſunt, declinantur contraria: & omne animal appetit quædam, & fugit a quibuſdam; quod autem refugit, id contra Naturam eſt. „ Cauſamque hujus Rei dixerat *Libro* 2. „ eſſe in Bellua quiddam ſimile Mentis, unde oriantur Rerum appetitus. „ Et paullo poſt: „ Dedit

„ ea-

„ eadem Natura Belluis, & ſenſu, & appeti-
„ tum; ut altero conatum haberent ad natura-
„ les paſtus capeſſendos, albero peſtifera ſecer-
„ nerent a ſalutaribus. „ Sic vulnerati quondam Noſtrates quibuſdam venenatis Indorum telis plerique omnes moriebantur, aut ſaltem abſque Curatione novum morbum producente, non curabantur. Mero viderunt caſu animal parvum Leonem referens, hujuſcemodi telis vulneratum ſibi herbam ibidem *Mungos* dictam quærens; ejuſque uſu curans venenum: quod advertentes homines, & ſibi eandem applicuere; curatique ſunt. Ita Bruta hac dote inſtructa docuerunt homines plura adminicula ſanitatis reſtituendæ. *Proſper Alpinus* in præclaro ſuo opere *de præſag. vita & morte ægrot. Lib. 7. c.* 2. „ Hoc remedii genus, inquit, (de M. S.
„ ſermonem habens), Medici ne dum Naturæ
„ imitatione invenerunt ſed quibuſdam etiam
„ animalium exemplis perdocti, præſertimque
„ Hippopotami, equi marini ut Plinius eſt au-
„ ctor qui ingluvie obæſus, crus in arundinis
„ ſtipitem acutiſsimum adigens, Venam quan-
„ dam vulnerando, copioſius ſanguinem effun-
„ dit, atque ita fuerit ipſius corporis pletho-
„ ram tollere ſolitus. „ Vide, & *Dapperum Hiſt. Ægypt. pag.* 147. Eodem *Plinio* auctore ut & *Cicerone Lib. 2. de Nat. Deor.* Canis voraciſsimum animal, ubi nimium ingurgitaverit ſeſe vomitum provocat; hincque ajunt edoctos

 homi-

homines, ut vomitu, (ſi ſponte non fiat) coacto, infarctum deplerent ventriculum, Avis *Ibis* dicta roſtro ſuo oblongo injecta in anum aqua tepida, obſtipatam reſolvit alvum; ſicque uſum Clyſmatum docuit. Vide ex *Plinio*, *Plutarcho*, *Æliano*, hoc apud *Dapperum* deſcritum in *Hiſt. Ægyp. pag.* 143. *Acta Societatis Britannicæ* hiſtoriam tradunt Caniculæ; quæ quotieſcumque ab Hera demiſſa erat ad certam Parietis locum ſibi legebat *Parietariam* herbam. Hoc viſum quam ſæpiſsime. Mortui animalis aperta Veſica exibuit Calculos complures. Norunt porro Medici Calculoſis hanc herbam multum prodeſſe, ubi viæ emolliendæ pro Calculi in Veſicam tranſmiſſu.

Hæc certe & plura conſimilia primævos homines plurimarum indicabant ægritudinum ſolatia: quo quidem ſenſu Medicina ſemper dici poteſt inter homines obtinuiſſe.

Verum quod Artis ſenſim formam acceperit proprie effecerunt ſequentia adminicula.

I. Caſus fortuitus, ſeu Eventus phyſicus per ſenſus obſervatus, cujus nulla antea cogitatio fuerat. Ut v. g. quando impulſu automatico animal quærit anſie quo demum modo ſituve dolorem queat levare, ac tandem forte ex mille modis unum invenit, qui ſublevet, ſoleturque. Hoc in Aſthmaticis Peripneumonicis, in Pleuriticis &c. evidenter cernas. Ita caſus fortuitus multiplex docuit plurima a juvamine vel nocu-

nocumento, quod ſani ægrive ab aliqua re adhibita vel omiſſa perceperant. Ut pulcre *Hippocrates Libro de Priſca Medicina* hanc artem imis ſuis de fundamentis eruens de monumentis, quæ conſervabat, antiquiſsimis, tradit Eam ortam cum primis ex eo quod cerneretur primo ægrotis obeſſe ſanorum Diæta. Hoc obſervatum pluries tandem occaſionem dediſſe ut homines cogitarent & minore copia, & dilutiore forma alendos Ægrotantes. Sed neque vel hinc artem naſcituram fuiſſe, ſi alimenta, & copia minora, & dilutiore forma ſanis æque atque ægris conveniſſent. Verum vidiſſe ſanorum corpora iiſdem cum debiliora fieri, tum a perferendos labores ineptiora. Hinc neceſsitatem quaſdam cudendi regulas in Ægrotantium commoda, & exortam eſſe, & exoriri neceſſario debuiſſe.

Juvit 2. Naturalis inſtinctus qui ex impulſu automatico, & ex dote Menti increta naſcebatur, ut paulo ante patuit. Videmus quomodo plurima hinc eruditi mortales ex iiſdem rude quoddam Corpus Obſervationum condere potuerunt.

3. Acceſsit haud prævifus eventus; quando nempe prioribus duobus inſtructi homines tentabant, an forte ab alia quapiam re adhibita, aut neglecta idem ſequeretur. Sic *Cicero ſupra Laud.* „ Multa, ſcribit, ex Belluarum corpo-
„ ribus remedia morbis, & vulneribus eligi-

 „ mus;

„ gimus ; ſicut ex quibusdam ſtirpibus, & her-
„ bis: Quarum utilitates longinqui temporis uſu,
„ & periclitatione percipimus. „ Sed hac periclitatione ſæpe contrarium ſortiebantur effectum, minimeque præviſum. V. C. Viderant hominem febri ita æſtuantem, ut jam jam combuſtum iri ſeſe clamitet, aquam potuſque aquoſos acidulos, frigidum aerem tantopere appetere, ut cum Lyſimaco aquæ potum pro toto redimere Regno, quam ſiti amplius exareſcere, mallet. Viderant & revera hujuſcemodi levari nonnumquam homines. Pronum fuit ex hiſce cogitare numne æſtus intollerabilis melius ſedaretur ſi gelidæ aquæ, aeriſque frigidiſsimi quam plurimis concederetur uſus? experiuntur. Bibit æger ſumma cum animi voluptate, ita ut ſapientiſsimus Regum in *Prov. cap.* 25. V. 13. hac comparatione utatur: „ Sicut frigus nivis
„ in die Meſsis, ita Legatus fidelis, ei qui mi-
„ ſit eum: animam enim domini ſui refocil-
„ lat „ (ſeu requieſcere facit) ſed momentanea voluptas in ægrotantibus exæſtuantibus citam ſæpe mortem accellerat. Quibus pluries obſervatis didicerunt tandem homines aquam tepidam, aut frigidiuſculam prodeſſe febricitantium æſtui, gelidam nocere quam maxime, præſertim ubi affatim hauritur. Idem de aere judicium tulere, ubi æſtuans homo gelido in aere quieſcens pleuritidem ſibi concitaviſſe ſæpius viſus.

Hinc

Hinc ſexcenta talia viſa hominibus, atque pluribus in caſibus veriſsima obſervata, memoriæ mandata fuere eaque ne exciderent ſcripturæ genere, tunc temporis uſitato, deſcripta. Porro hæ deſcriptiones non ſolis privatorum hominum, quo lucrum inde captarent, uſibus, ſed publice in Templis cunto patebant populo. Hic celebratus apud Ægyptios mos, atque apud Grajos. Videndi hac ſuper re *Pauſanias* & *Strabo*. Quin & apud Veteres Romanos id moris fuiſſe pluribus *Cicero* teſtatur in locis, & confirmat *Val. Max. Lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 6. „ Febrim, inquit, ad minus nocendum, tem„ plis colebant . . . in eaque remedia, quæ „ corporibus ægrorum adnexa fuerant, defe„ rebantur. Hæc ad humanæ mentis æſtus le„ niendos cum aliqua uſus ratione excogitata „ &c.

Quod ſi Deſcriptiones templorum affixæ columnis non ſufficerent, ægri in triviis exponebantur, & foris; ut ſi prætereuntium quiſquam, quod in ejuſmodi caſu profuerat aliquando, noverat benignus indicaret. Cernimus facile ex omnibus his Empiricam naſci Medicinam debuiſſe, quæ ſoli tantum præterito præſentique cognoſcendo apta erat. Verum, quia morbos pleroſque empirice curare impoſsibile, ſenſim natum eſt caſtiſsimum ex comparatione obſervatorum cum præſentibus, & futuris, quam *Analogiam* vocant, Ratiocinium.

Ponatur namque homo apopleticus prima vice primævis apparuiſſe mortalibus. Hunc profecto bene profundeque dormientem rati ſunt. Eo vero poſt completum ſomnum non ſurgente, interpellato licet ſæpius, tacto, punctoque, ac tandem moriente, talem ſomnum in morborum lethiferorum retulere catalogum. Videntes deinde alium hominem eodem modo se habentem, certe ne, ut alter ille moreretur timuerint neceſſe eſt. Verum huic homini copioſus effluit de naribus, aut aliunde, Cruor: poſtquam ſenſim ad ſese redit, curaturque. Notant hoc homines, ac ſciunt unum apoplexiæ genus, quod ſi larga hæmorrhagia fiat, mutatur in ſanitatem; ni fiat occidit. Edocti deinceps ab animalibus ſanguinis miſsionem, imitatique Naturam præeuntem ſecarunt Apoplectico, cui ſponte ſanguis non effulſit venam: homo convaleſcit. Gaviſi mortales, ac ſucceſſu turgidi, mox alii apoplectico venam ſecant, ſectus venam apoplecticus moritur. Quid inde? cernunt ilico quoſdam apoplecticos M. S. curari, alios curari minime. Ergo ſaltem duplicem eſſe, quæ apoplexiam gignat cauſſam; duplicemque proinde, qua curetur, methodum. Hinc ad analogiam, & ad cauſarum inveſtigationem vel inviti trahebantur.

Quæ omnia eo majoris artis incremento inſervierunt; quando auctoritate publica viri deſignati, qui morbis vel omnibus, vel tantum

cer-

certis quibuſdam invigilarent. Ut apud *Ægyptios* factum Hiſtorici tradunt. Qui iidem viri filios quam artem ipſi callebant, erudire juſsi. Ac maxime increvit Ars auctis in dies accuratiſsimis morbi, ejuſque remedii, annotationibus: quam quidem ob rem Templa *Epidauri*, *Coæ*, &c. celebratiſsima.

Unde ortum cum primis, ut Sacerdotes Medicinæ profeſsionem ſibi plurimum vindicarint, utpote qui templa aſsidue frequentantes inſcriptiones facili marte memoriæ mandarent. Sanatoſque pronuntiarunt ope ejus, cui Fanum id ſacrum, dicatumque Dei. Quos vulgus dein, ut Dei reſponſuros nomine conſuluit, Numen invocans & ob impetrata ſanitate eidem Vota perſolvens. Vide *Mercurial de art. gymn. Lib.* 1. *c.* 1. Unde & *Tibullus Lib.* 1. *ecl.* 3.

„ Nunc Dea, nunc ſuccurre mihi, nam poſſe
„ mederi
„ Picta docet templis multa tabella tuis.

Quibus deinde acceſſerunt quæcumque ad anatomicam ſcientiam condendam originem dediſſe incrementumque, ac maxime morborum explicandis cauſis profuiſſe pag. 11. demonſtrata ſunt.

His demum omnibus nata fuit doctrina Medica, genuina profecto, ac vere maſcula videlicet ex ipſius Naturæ hauſta, & confirmata penu.

Talem Obſervationum theſaurum nactus *Hippocrates* immortale suum potuit componere opus.

Ait

Ait enim ſuorum se ſcripta majorum, qui medica ſcientia inclaruerant, nactum. Ita ut vigeſimum Medicum, in sua familia se numeret. Quantus obſervationum theſaurus! Quantane fides adhibenda curatiſsimis hisce adnotationibus, quas collegerant Viri in ſalutem humanam unice intenti, ab omni fallaci ratiocinandi genere quam remotiſsimi, solam Naturam contemplati, in seram uſque ætatem obſervando occupati, graves, severi, qui nonagenario, centenario majores notata a prima juventute cum iis quæ senes obſervabant, contulerunt; collata adnotarunt; ut in seros uſque nepotes caſtiſsima doctrina seu per traducem, propagaretur! Sed neque his modo contentus Magnus ille Medicinæ Parens iter inſtituerat *Cnidum*, ubi teſte *Sorano* inſignis Obſervationum Bibliotheca conſervabatur; quam ſcrutatus eſt quam diligentiſſime. Coæ quoque, ubi natus, educatuſque fuit, ex Templo ob collectiones obſervationum famigeratiſsimo ditiſsimam penum nactus eſt.

Hinc *Lib. de Diæt. in acut.* initio laudat eos qui Cnidias dictas ſententias conſcripſerant; opus quippe eſſe ab omni fallaci ratiocinio remotum, ex solius Naturæ ſeveriſsimo deſumtum obſervatu, tantamque ſimplicitatem redolens, ut quivis etiam Medicinæ ignarus illud rite potuerit conſcribere, dummodo probe ex unoquoque ægro, quid patiatur, intellexerint. Reprehendit eos tantum quod ſegniores fuerint,

quam

quam ut ex hoc præclaro opere Regulas prædicendi cuderent quodque ex hisce ad alia non ratiocinarentur. Et *Lib.* 1. *de Diæta*, ait se quædam ſcribere debere circa victus rationem, quæ prætermiſſa de veteribus; verum ſimul plura ſcripturum ſe eodem, quo veteres, modo; quippe quæ tam bene ordinata congeſtaque, ut aliter, atque illi, ſcribere nequeat. Ac maxime veterum monumenta laudat *Lib. de priſc. Med.* Ubi erraſſe in multis aſſerit eos, qui Medicinam compendioſius tractaturi, ex calido, humido, frigido, ſicco, explicare Morborum conabantur mortiſque cauſas. „ At vero in Medi„ cina, inquit, jam pridem omnia ſubſiſtunt, in „ eaque principium, & via inventa eſt, per„ quam præclara multa longo temporis ſpatio „ ſunt inventa, & reliqua deinceps invenien„ tur, ſi quis probe comparatus fuerit, ut ex „ inventorum cognitione ad ipſorum inveſtiga„ tionem feratur. Imo tanti fecit hæc obſervata ut ibidem audacter pronuntiet: „ Qui ve„ ro his omnibus rejectis, & repudiatis, aliam „ inventionis viam, aut modum aggreditur, & „ aliquid se inveniſſe jactitat, is cum fallitur, „ tum alios fallit. Neque enim iſtud ullo pacto fieri poteſt.

Verum nondum contentus infinitæ indaginis & diligentiæ Vir, voluit obſervatorum veritatem in sua non tantum Patria, eique affinibus Regionibus, sed & in diſtantiſsimis experiri: cui

cui negotio, cum unus impar eſſet, filios diſcipuloſque quaquaverſum miſit. Sic in oratione *Theſſali Hippocratis* filii ad Aram miſit *Athenis* habita legimus *Theſſalum* a Patre in *Macedoniam* miſſum, *Dracontem* Theſſali fratrem in *Helleſpontum*, *Polybium* cui filia Hippocratis nupſerat, & reliquos Diſcipulos ad diverſas urbes dimiſſos. Quibus redeuntibus, *Hippocrates* ex collatis ipſorum obſervatis cum ſuis, & Majorum monumentis, ſcivit nec temporum ſibi ſuccedentium ſeries, nec regionum diſtantiam, in confirmata tunc temporis praxi quid memorabilis mutationis attuliſſe. Vide eundem ſub fin. *Lib. prænot.*

Hinc ipſius caſtiſsimam doctrinam omnium ſubſequentium ſæculorum Medici obſtupuerunt. Vnde quando *Galenicis* argutiis, & acutis Peripateticorum argumentis fœdata fuit Medicina hippocratica, hincque suo in progreſſu maxime impedita; quando invadente labens imperium Romanum Septentrionalium illuvie populorum, artibuſque tunc temporis, & litteris fere omnino ſilentibus, per impuras deinde *Arabum* manus Medicina tradebatur, quando *Chemicorum* principatum in ea ambientium dira sub Tyrannide gemebat; quando dein *Philoſophorum* poſterioris ævi praxin pariter, ac theoriam juſta sua placita infringentium Legibus invita ſerviebat: ſemper cordati, candidique pectore Medici per omnes has ærumnas tranſeuntes, & artis

ţis inconſtantiam conqueſti , vel ad Hippocraticam Diſciplinam confugerunt; quam ſequendo in rectum reduci se tramitem gaviſi ſunt; vel opinionum variarum fatigati fallaciis Naturam ipſam empirice contemplando , & ſequendo ſedula obſervatione veram cognoſcendorum curandorumque morborum viam invenerunt. Quam dein vel ipſis, vel aliis, qui eorum ſcripta legerant , cum *Hippocrate* conferentibus ſemper conſtitit Hippocratica doctrina genuina, & juſta Naturæ confecta ſemitas eſſe.

Hinc *Cl. Boerhaavius* in oratione habita de commendando ſtudio Hippocratico. „ Alii quod „ unius , inquit , hic quid plurimum induſtria „ valeat exibet ; alii ſuis modo vident oculis ; „ hic multorum uſus eſt acie; cæteri per ſin„ gulos ægros; hic per eorum agmina experi„ menta fecit: Pauci quid intra arcta unius ur„ bis pomeria morbi ſit, tradiderunt; Illæ quæ „ in tot Vicos, Vrbes, Regiones, & Regna Lues „ graſſaretur, obſervabat. Hanc ego cauſam, „ quominus alios huic pares ſtatuamus, in pri„ mis magnam puto. Profecto ſapientia Artis „ major longe in illo fuit , qui tantis ad Me„ dicinam auxiliis uſus eſt, quam in Reliquis; „ qui quamvis cætera æquales his deſtituti fue„ runt. Atque inde natam arbitror eorum , „ quæ ſcripſit , æternitatem; hinc ortam puto „ illorum quæ XXIII. Sæculorum examen ſu„ ſtinuerunt, integritatem. Evolvatur illorum

„ Or-

„ Ordo , mutata Hippocraticæ veritatis facies
„ nullibi apparebit. Excutite Grajos, cognoſci-
„ te Romanos , verſate Arabas , repetitam
„ atque confirmatam ubique invenietis doctri-
„ nam *Hippocratis*. Ex his enim quorum ad
„ Nos memoria pervenit . . . quidquid habent
„ eximii illi debent.

Eleganter ſane paucis hiſce ſtabilivit verbis, quidquid de *Hippocrate* dici queat, Clariſſ. Vir, ad urnam uſque mihi colendus; veramque, atque unicam viam præmonſtravit , qua genuinam Tyrones erudiantur Medicinam: cujus profecto viri teſtimonium apud omnes æquos rerum æſtimatores, gnaros quantum in Medicina boni præſtiterit, ſufficiens videri poſsit. Attamen ab hominibus cætera ingenioſis, minus tamen Medicis , facile prævideo mihi objectum iri id, quod *Cicero* in ſæpius laudato opere de *Nat. D. lib.* I. „ Non tam auctoritates , in-
„ quit , in diſputando quam rationis momenta
„ quærenda ſunt. Quin etiam obeſt plerumque
„ iis , qui diſcere volunt , auctoritas eorum ,
„ qui se docere profitentur . Deſinunt enim
„ ſuum judicium adhibere ; id habent ratum
„ quod ab eo , quem probant , judicatum vi-
„ dent: Nec vero probare ſoleo id quod de
„ Pythagoreis accepimus; quos ferunt , ſi quid
„ affirmarent in diſputando , cum ex his que-
„ reretur, quare ita eſſet? Reſpondere ſolitos:
„ IPSE DIXIT. IPSE autem erat PYTHA-

„ GO-

„ GORAS. Tantum opinio præjudicata pote-
„ rat, ut etiam ſine ratione valeret auctori-
„ tas.

Cui quidem objectioni prægreſſæ Hiſtoriæ Hippocraticæ Veritas ſatis reſpondit abundeque, ut tamen hoc mihi oggerentibus, & aliis quoque conſuluiſſe videar; tum quia vel ſponte mihi volupe ſit *Hippocratis* Diſcipulorum vel ſola retexuiſſe veneranda nomina; en ſeriem clarorum in Arte Virorum, qui idem de Hippocrate teſtati ſunt.

Luculentius teſtimonium non datur quam magni *Thomæ* Sydenhami, qui Angliæ ſimul, & totius Medicinæ decus inſigne atque ornamentum fuit. Tantus ille Vir fluctuantem ſcolarum diſciplinam, lugendaque, quæ hic oriebantur infortunia perſentiſcens, nihil ab aliis inquirere, legere nihil voluiſſe, ſed ſedulo tantum Naturæ ſtudio ſumma cum prudentia, & indefeſſa ſedulitate dediſſe se fere videretur, niſi ejuſdem opera hinc inde aliud forte indicarent. Vt ut ſe res habet, ſaltem videtur, ac ſi nihil legiſſet Naturæ in Clinicis contemplandæ multos impendiſſe annos, ut *pag.* 4. *opin. omn. edit. Leyd.* in præfatione teſtatur ut & alibi pluries. Quantum autem in Re Medica præſtiterit Vir ille, ſupervacaneum hic retuliſſe foret; ſiquidem, & ſcriptis, id & ore fateantur quotquot in arte exiſtunt boni. Aliquantum inſeneſcens jam, & praxi inveteratus Acutorum mor-

borum hiſtoriam methodumque curandi edidit, in qua in omnibus non tantum locis Hippocratem, qui veras artem colendi Regulas tradiderit, ſecutuſque fuerit, fere unicum agnoſcit. Hunc ait Medicorum *Romulum* baſi huic ſuam ſuperſtruxiſſe doctrinam Νȣσων φυσιες ιητροι (qui locus præprimis ex VI. Epid. deſumtus) *Morborum Medicatrix Natura eſt*: quibus id egit „ ut morbi cujuslibet Phænomena aperte „ tradiderit, nulla hypotheſi adſcita, & in „ partes per vim adacta . . . . atque in his „ fere ſtetit magna illa divini ſenis Theoria, „ non ab irrito laſcivientis Phantaſiæ conami- „ ne deſumpta, ceu vana ægrorum in ſomnia, „ ſed legitimam exhibens hiſtoriam earum Na- „ turæ operationum, quas in hominum morbis „ edit. Cum vero dicta theoria nihil eſſet a- „ liud, quam exquiſita Naturæ deſcriptio, par „ erat omnino, ut in praxi eo tantum colli- „ maret, ut Eidem laboranti quibus poſſet mo- „ dis ſubvenire contenderet: unde etiam non „ aliam arti demandat Provinciam, quam *ut* „ *deficienti Naturæ ſuccurrat effrænam coer-* „ *ceat, & in ordinem redigat*. Utrumque vero „ hoc tum paſſu illo; tum etiam Methodo, „ quibus Natura, morbum expellere ſatagit, at- „ que amovere. Animadverterat nempe ſaga- „ ciſsimus Vir quod ſola Natura τȣς νοσȣς κρι- „ νει, και εξαρκεει τα παντα πασι. Atque hæc „ omnia peragit Natura pauciſsimis, ſimpli- „ ciſ-

„ ciſsimiſque adjuta remediorum formulis ; ali-
„ cubi etiam prorſus nullis . Vide *Præf. pag.*
„ 19. 20. Et iterum *pag.* 22. veram meden-
„ di methodum ſtabiliens . „ Quæ vero fundi ,
„ inquit , noſtri eſt calamitas, jamdiu ab anti-
„ quiſsimo , & peritiſsimo Duce *Hippocrate*,
„ & priſca medendi methodo , cauſarum con-
„ junctarum (utpote quæ certo ſe prodant)
„ cognitioni ſuperſtructa deſcivimus : unde eſt ,
„ ut quæ hodie exercetur, a Logodædalis con-
„ ficta , contabulandi magis ſit ars quam me-
„ dendi .

Dein in Epiſtola ad *Pammanum pag.* 326.
loquens de edendo ſuo in Chronicos commenta-
rio „ Singuli, ait, me dies docent , quam ſit
„ arduum cæptum id ; & quam periculoſe ple-
„ num aleæ . Cum apud ſcriptores rei medicæ
„ (*Divinum Hippocratem*, ſidemas, atque alios
„ paucifsimos numero) vix ulla deprehendi
„ queant veſtigia, quibus adjutus iter faciam.„
Ac rationem eſſe ſubjungit , quia quidquid plu-
res promittunt , ſunt tantum ignes fatui, non
veræ faces hypotheſibus ſuperſtructæ quas la-
ſcivientis Ingenii , & Phantaſiæ Luxuria pepe-
rerat .

Objicere contra quis poſſet *Sydenhamum*, ut
ut *Hippocratem* extollit , tamen inveniſſe quod
ſæpe alia longe ab Hippocratica ſit ineundum
via ; ſiquidem fateatur ſe vehementi deſiderio
Methodum certiorem, minuſque lubricam expi-

ſcandi, & ſtabiliendi *in ſemitas nullo ante pede calcatas* per tractum fuiſſe.

Verum jampridem dixi Sydenhamum, vel non legiſſe auctores, vel quod probabilius, autores quidem legiſſe, tamen quia forte omnibus diffidebat, quaſi legiſſet omnino nihil, in ipſa praxi a principio ad finem ab ipſa eaque ſola natura edoceri voluiſſe. Hinc mirum nihil, quod teſtetur ſe *in ſemitas nullo antea pede calcatas* pertrahi; cum auctores negligens neſciverit, aut potius neſcire voluerit, quaſnam umquam ſemitas calcaverant Medici. Unde id ſaltem patet, quod in praxi aliquando minus forte hæſitaſſet, ſi hippocratica ſemper præ oculis habuiſſet. Quare is, qui ſæpius conquæſtus fuerat faſtidiosam in morbis varietatem, vireſque, & ætatem ad perferendos labores in invenienda cuique propria curandi Methodo prorſus imbecilles; poſtea in *ſcedula monitoria de nove febris ingreſſu*, *pag.* 538. quæ ex ultimis Viri operibus eſt, teſtatur quamplurimarum ſpecierum febribus certa quadam & unica methodo poſſe mederi, ſcilicet qua miſſo ſanguinis ſubeuns purgatio opio ſedetur. Ut profecto teſte ipſo in arte jam confecto, & inſeneſcente pauci morbi fuerint ad quarum curationem per *ſemitas nulla antea pede calcatas* pertrahi medentem oportuerit.

Quin & is, qui in Epiſtola ad Doctiſs. *Th. Short* dixerat ſic a natura ſe comparatum, ut quod

quod temporis alii libris legendis, id ille omne meditationi impendere ſoleat; neque tam inquirere, an ſibi aſſentiant alii, quam quidem utrum quæ ipſe tradat cum veritate conſentiant; cui etiam occanebatur.

Sic te ſcientem non faciunt Libri
Et dogma pulcrum: ſed ſapientia
Enata rebus. Menſque facti
Experiens, animuſque felix.

Idem, inquam, ille confitetur poſtea palam quanto ipſi detrimento hoc fuerit, dum in Epiſtola ad *Godartium* ſcribit „ Licet XXX. an-„ norum, & quod excurrit, ſpatium, quibus „ ego non indiligenter in morborum obſerva-„ tione verſabar, ſufficere poſſe videatur, ad „ majorem, quam in ipſorum cognitione feci, „ profectum faciendum; attamen haud temere „ affirmo. Quod . . . . ne quadruplicatus qui-„ dem horum annorum numerus, etiam in ho-„ mine occupationibus Medicis diſtractiſsimo, „ ſatis erit ad eundem in omni Medicæ artis, „ quaqua patet, circuitu, rite perficiendum.

Nec mirum ſane quod pro eo, quo erat, candore fateretur hocce: quandoquidem ſupra ſatis ſuperque ex Hippocratica Hiſtoria conſtiterit quantæ molis erat Medicam condere Artem. Quod profecto Medico cuivis impoſsibile. Quin, & Medicinam cum unoquoque Medico renaſci velle, haud minus foret abſurdum, quam velle Nauclerum quemque ſolo obſervatu

diſcere, & indefeſſa indagine expiſcari oporteret Aſtrorum fixorum errantiumque Doctrinam, juſta quam navim dirigeret; & nauticam acum, vimque, qua donatur, magneticam, Geograficas quoque Tabulas, quæ Regiones quo pergendum, quæ ſcopulos evitandos rupeſque indigitent. Sane millena prius naufragia, evoreſque contingerent, quam rudis quiſque homo *Palinurus* fieret.

Quod ſi forte longorum annorum erroribus, & periculis captis tandem aliquis ſuperſtes, horum plurium in cognitionem veniret; nauticæ artis imperitis conſtaret, arbitror, quanta cum certitudine ars illa hucuſque culta foret. Quod cum in *Sydenhamo* contigerit, qui *Hippocrati* laudando longe imparem ſe faſſus eſt, quia Doctrinam ipſius divinam perpetuo ille obſervatu confirmatam ſtabilitamque cernebat: quique erraſſe pluribus Operum ſuorum locis ſcribit quotquot ab *Hippocrate* deſcriverant: qui denique aſſeverat Medicinam, qui bona atque unice vera via in morbis cognoſcendis, & curandis proceſsit, *Hippocrati*, vel ſuperiorem, vel parem habuiſſe neminem: abunde convincimur inconcuſſæ Hippocraticorum firmitatis, futuræque in clinica praxi felicitatis, ſi quis Hippocratica diſciplina probe inſtructus, ad illam ſeſe accinſerit.

Doctiſs. *Foeſius* eruditus in *Hippoc.* commentator in præfat. ad *Lib. Epid.* maxime ad

Libr.

Libr. I. III. Sæpius conqueritur Hippocratica tam parum medicorum volvi revolvique manibus; *Hippocratem* veluti ſolem eſſe cujus plerique adſpectum non ferant, quia „ *Hippocra-* „ *tes*, ait, natura admirabilis eſt, genere toto „ gravis, artis complexione inſignis, clarus, „ præceptionum comprehenſione infinitus, ver- „ borum ornatu grandis, interdum preſſus, con- „ ciſus ſententiis creber, & ſapiens, compreſ- „ ſione rerum brevis, & ob eam ipſam cau- „ ſam obſcurus. Doctrinam vero ejus in 1. *&* „ 3. *Epidem. Libr.* ita laudat „ ut ex hoc, „ veluti *Hippocratis* opere medico curationum artem, tanquam ſuppellattilem tibi adornare ſit facillimum, *poſſiſque his inſtructus per media ægrorum triclinia tutus, & integer omninoque admirabilis, veluti Caducæo ornatus, oberrare.*

Duretus ingens illud Galliæ lumen in *Coacis Hipp. fol.* 267. „ Fremant, inquit, licet „ omnes, dicam tamen quod ſentio, majorem „ ſcientiæ, & praxeos ubertatem comparari a „ ſtudioſo *Hippocratis* uno die, quam ab iſtis „ pragmaticis uno ſæculo.

Georgius Baglivius Profeſſor Romanus ob ſingularem eruditionem atque Hippocraticum Studium Clariſsimo *Hottono*, olim in hacce Academia medicinæ & Botanices Profeſſori, ſingulari litterarum commercio amiciſsimus, præcipuiſque Angliæ, Galliæ, Germaniæ, Italiæ medi-

cis acceptiſsimus, idem de *Hippocrate* judicium tulit. Videatur Tractatus ejus *de Fibra motrice* Clementi XI. Pontifici Romano dicatus, pluribus in locis, ac præſertim §. 1. *in Practicen novam*, ubi in præfactione tractaſſet de methodo Neotericorum, „ cùm igitur, inquit, „ compererim hac via me numquam ad optatum exitum perventurum, miſsis cæteris libris „ totum *Hipocratis* me ſtudio tradidi, aliquam „ bene medendi rationem inde aſſequturus. Et „ cum eum non ſemel relegiſſem & prope memoriæ mandaſſem, proprio marte volui in „ Italiæ Noſocomiis dictorum illius periculum „ facere, nec ſine admiratione deprehendi Doctrinæ illius veritatem tamquam ex Tripode „ prodeuntem. Cognovique illum demum eſſe „ verum artis medicæ Ducem, magiſtrum, & „ auſpicem: diuque hanc veritatem expertus „ liquido cognovi raro illum in ægrotorum curatione aberraturum, qui omnes *Hippocratis* „ textus memoria comprehenderit, deinde noverit illos ſimul componere, compoſitoſque conferre ad curam; in quo certe tota praxeos „ ſapientia conſiſtit ... Hæ ſunt deliciæ *Hippocraticæ* quarum epulis ſoli fruuntur, & ſaturantur, quibus diſcendi ſtudium eſt *ab uno* „ *Hippocrate*: cujus quidem quælibet ſententia, „ veluti Senatus Conſultum, litem componit „ in arduis morborum curationibus.

Idem in Epiſt. ad *N. Andry*, medicum Pariſ.

riſ. med. Lect. , ac Profeſ. Reg. Sic ſcribit ,, Je ſuis ravi de voir par votre Lettre , qu' ,, en ce tems, ou la medicine eſt comme ſur ,, le point de perir , par les ſpeculations, & ,, les hypotheses, dont on l'accable, il se trou- ,, ve en France des eſprits eclaires , qui vo- ,, ient le danger qu'elle court , qui reconnoiſ- ,, ſent, que l'unique moyen de la conſervcr , ,, c'eſt de fuir le faſte des opinions, *& de re-* ,, *courir a Hippocrate pour apprendre de lui*, ,, *comme de l'Interprete de la Nature, le che-* ,, *min de la verite*.

Doctiſs. *Pallilius* in Epiſt. ad *Bagliv.* alloquens quoſdam *Hippocratis* detractores, chemia maxime infatuatos ,, Nonne vides, ait quantam ,, ſibi gloriam in tua Batavia (Noſtrum *Le* ,, *Mortium* præcipue alloquitur) comparaverit ,, omni ævo memorabilis Sydenhamus? Ille er- ,, rores quamplurium noſtri ſæculi medicorum ,, detegendo ſeſeque *Hippocratis* præceptis ad- ,, dicendo, praxim medicam a nebulonibus de- ,, turpatam ornavit, defendit, reſtituit. Quam ,, non famam ſibi peperit in Galliis . . . *Du-* ,, *retus* omni æternitate dignus , quod *Hippo-* ,, *cratem* tam bene intellexerit & illuſtraverit ? ,, &c.

Infinitus ero ſi omnes, qui hoc modo de *Hippecrates* germaniſque ejuſdem Diſcipulis locuti ſunt, Auctores retulerim. Pauca ex his delibaſſe ſufficiet , quæ abunde evincunt quantus in

medicina ſaciunda *Hippocrates* , qualiſque ſuerit.

Quibus ita ſtabilitis vel ſponte cadunt , quæ in Praxeos exercendæ inconſtantiam afferuntur , cum XXIII. Sæculorum examen demonſtraverit Praxeos unam eſſe modo methodum , quæ obſervata religioſius proſperos , negleſta vero ſiniſtros dedit effectus. Unde videor defunctus officio reſpondendi ad hanc ſecundam Theoſeos objectionem. Verum ut ipſo opere demonſtrem quid Hippocratica veritas cuntis præſtet opinionibus, unum atque alterum exemplum afferam rerum earum quæ maxime in diſputationem cadunt , quæque præcipue in medicorum proferuntur opprobrium ; quorum alterum MISSIONEM SANGUINIS ſpectabit DIÆTAM alterum.

Primo itaque objicientes in medicinam audimus ſæpe claros aliis in diſciplinis viros, quod noverint medicos complures, miſsione ſanguinis ubique fere utentes, alios eam ubique fere improbantes; eandem frequentius alios uſurpantes , rarius alios ; nonnullos vidiſſe ſe, ajunt , qui gauderent quod in acutis per M. S. & purgantia ægros in debilitatem extremam conjeciſſent, alios iterum, qui eam licet vicibus crebram , tamen copia pauciorem inſtituerent. Recenſent nobis nationes integras, quarum aliæ minus magis aliæ in M. S. inclinent. Temporum meminerunt quibus paucos , temporum quibus plurimos,

rimos, ſe adhuc viventibus, venæ ſectio narciſcebatur patronos. Quibus pathetice recenſitis vel in diverſas diverſi ſententias, quo fundamento ipſi viderint, abeunt; vel ſtabilem Medicinæ Baſin eſſe præfracte ne-gant.

Sane M. S. plurimos lethi e faucibus eripuit, & ſanitati reddidit: verum cum aliis egregiis ſanitatis, aut conſervandæ aut reſtituendæ adminiculis triſtem hanc ſortem ſubiit, ut, quia ſæpius prodeſſe viſa, ubique fere convenire deprædicaretur. Hinc tandem mortalibus ingens hominum caterva per M. S. interire animadverſa. Proximum erat ex his oppoſitis obſervatis animum acuere, ut tandem quibuſnam in morbis, aut quonam morborum in ſtadio, aut quibuſnam ſubjectis profuerat, nocueratve diſtingueretur ut *pag.* 24. dixi caſtos illos naturæ obſervatores primævos mortales feciſſe. Verum ut plerumque fit in rebus humanis, quod qui opinionem reprehenſione dignam reprehenſurus ſit præ vi diſputandi, ceu rapido flumine abreptus, in oppoſitam plane ſententiam, non minus priore a vero aberrantem, abeat; ſic magna cum hominum pernicie in medicina contigit: dum medici noxas ex intempeſtiva M. S. natas condemnaturi, eandem propemodum proſcripſerunt. *Dum vitant ſtulti vitia, in contraria ruunt.* Nam & qui M. S. nunquam fere non laudant, & qui eam ubique vituperant, ut & omnes qui ex præjudicata opinione in eandem minus, vel

nimium

nimium inclinant æque infortunato cum ſucceſſu utrique agunt. Æterna ſcilicet obſervata, quæ collegit, tradiditque *Hippocrates*, quæque *Aretæus Cappadox*, & quotquot caſti Naturæ obſervatores in huc uſque diem exſtiterint, confirmarunt abſque exceptione ulla docent.

1. M. S. optimam uno in morbo, in alio peſsimam eſſe.

2. M. S. in eodem morbo certa quadam inſtitutam die, arcere mortem, quam alio die inſtituta accelerat.

3. M. S. ad certam copiam factam curare integre; ad minorem copiam morbum accendere; ad copiam multo majorem ex acuto morbo producere Chronicotatum, qui hominem plures per annos excruciet.

4. M. S. ad eandem copiam, in eodem morbo, eodemque in morbi ſtadio celebratam ægrum unum Lethi e faucibus eripere, Letho alium tradere.

Primam hancce veritatem innumeris obſervamus exemplis, ubi M. S. in morbo calido acuto inflammatorio ſæpe cum maxime prodeſt: in languido inerti mucoſo, plerumque obeſt. Hinc videas *Hippocràtem*, & quotquot ipſum ſequuntur, M. S. inſtituere, vel omittere, prout horum alterutrum plus minus obniteat; cum in Acutis ſæpe Naturam effrænam ad moderamen ducere neceſſe ſit, ubi eidem languenti, & inerti in Chronicis potius calcar addi oportet.

Quam

Quam praxim numquam ſatis laudandus confirmat Sydenhamus, qui tantas ubique laudes de M. S. canens. Eidem tamen pag. 84. multorum originem malorum adſcribit; imperitos Medicos perſtringens qui V. S. Catharſi, & Regimine inepto ſuos ægros febre intermittenti vernali laborantes, ad extremam debilitatem ducebant, ita ut cum eadem in Autumnum uſque conflictarentur, inque ipſam quandoque Maniam inciderent. Timetque quoque a V. S. in Tertianis autumnalibus, maxime ſi illa conſtitutio fuerit admodum Epidemica; quia niſi febrim ilico confodiat, ſolet illam quam pertinaciſsimam efficere, ita ut ſenes haud raro inde ipſam mortem ſubeant M. S. in Quartana autumnali adeo obeſſe cenſet, ut qui juvenes intra VI. Menſes juxta earumdem febrium decurſum liberati fuiſſent, adhuc per VI. alios menſes eandem corriperentur; ætate autem provectiores longe adhuc pejus inde afficerentur. Videatur quoque hic loci *Tulpii Obſer. Med. Lib.* 4. *cap.* 52.

Idem *Sydemhamus pag.* 446. in Podagra docet V. S. licet in hoc morbo a multis, ut proficua deprædicetur, illum tamen immaniorem, atque frequentiorem reddere; nec inſtitui oportere, niſi forte per accidens. Ut v. g. quando patiens juvenis eſt, & immodica pergræcatione inſigniter calefactus. Confirmavit id nuperrimum eremplum Principis, qui cogens Medicos

ſuos

ſuos aliquod ut excogitarent remedium, quo ilico a Paroxyſmo liberaretur, poſt M. S. aliquantiſper liber fuit; deinceps vero malum ita incruduit, ut qui antea bis in anno, dein omni ſorme menſe paroxyſmo vexatus ſit.

Tamen hujus veritatis ignorat eſſe complures Medicos, non eſt quod inficias eam: quos *Molierius* in Comœdia pulcre depinxit, veluti quibus in omni Morbo aliud vix agendum videtur quam *Saignare Clyſterare, & Purgare*; & ſi morbus ſit pertinax, *Reſaignare, Repurgare, Reclyſterare*.

Dixi ſecundo *M. S. in eodem morbo certa quadam die inſtitutam, arcere mortem, quam alio die facta accelerat*.

Sic in acutis febribus M. S. mox initio facta, in corpore plethorico, robuſto, juvenili, calidiſsimo, nullis adhucdum ſignis apparentibus quæ doceant in Reſolutionem, vel Criticam evacuationem abituram Naturam, egregie juvat: Eadem inſtituta in eodem morbo die 4. finito, 5. 6. &c. hominem plerumque peſſumdat. Sanguinem enim pauculum, qui in venis reſidens labentem vitam utcumque ſuſtinebat jam educunt; ſanguine reliquo compacto, in arteriis hærente, nec revulſione, quam intendunt, juvando; quin & Naturam fatali fere neceſsitate eo perductam ut in ſuppurationem, ceu unicam citi interitus evadendi viam, abeat, ita proſternunt, ut huic negotio plane impar reddatur.

Ob-

Objiciet quis ex ipso *Hipp.* contrarium apparere; ſi quidem ille *Epidem.* 3. *pag.* 1104. *in ægro octavo* , *Anaxionis* pleuritide ſæva, & quidem ſicca laborantis hiſtoriam tradens , ubi omnia notabilia ſymptomata ad ſextum uſque diem narraverat, ſubjungat: „ Fotus nihil „ profeciſſe , ſeptima die moleſte habuit; nam „ & febris intendebatur nec dolores remiſerant, „ & tuſsis infeſtabat, & difficilis ſpiratio ine„ rat. Octavo die ſecuerunt in cubito venam, „ multus ſanguis, qualis debuit, effluſit, dolores „ certe remiſerunt . . . . 34. die ſudore per „ totum corpus diffuso . . . judicatione abſolu„ tus eſt prorſus.

Reſp. Ipſum *Hipp.* textum objectionem totam diluere; cum ex eo pateſcat poſt inflammationem Laterum, primam ſubſequutam eſſe alteram priori non mitiorem. Quæ cauſa impellit nonnumquam prudentem Medicum, ut in hoc ancipiti casu V. S. inſtituat ultra primum inflammatorium morbi ſtadium. Unde Foeſius notat hoc veluti rarum quiddam ab *Hippocrate* notatum, quia veteres non solebant M. S. poſt IV. diem inſtituere.

Dixeram 3. *M. S. ad certam copiam factam curare integre; ad minorem copiam morbum accendere; ad copiam multo maiorem ex acuto morbo facere morbum alium Chronicum , qui hominem per totam fere vitam excruciet.*

Uno eodemque exemplo hujus triplicis propoſi-

poſitionis membra probantur. In initio Febris acutæ inflammatoriæ ſæviſsimæ, sanguis detractus, donec ſymptomata levari, & vires vitæ debilitari incipiant, ex largo vulnere fluens ſæpe ſanavit ægrotum: ſanguis detractus ad parvam quantitatem, ex vulnere parvo, febrim longe ferociorem, citiuſque tenella corporis vasa deſtruentem effecit: ſanguis denique miſſus, donec ſymptomata omnia mitigata prorſus, vireque omnino proſtratæ ſint, homines reddidit languidos, & tota vita ineluctabilibus quandoque Morbis conflictantes.

Hinc ſapiens ubique *Hipp. lib. de Locis in homine pag.* 416. tradens Curationem Peripneum, & Pleurit. recenſenſque compendio quæ aliis ſparſim locis habet, religioſe vetat febrim continuam per VII. dies omnino sedare, sed tantum, ne nimis ferociat, moderari jubet.

Aretæus Cappadox in curat. Pleuritidis S. M. tantum jubet ad Symptomatum Tolerabilitatem, neutiquam ad eorum integram ceſſationem. Ideoque M. S. repetendam potius eſſe ſemel pluriesve, ſi expedit, quam una vice Naturam omnino proſternere.

Idem in *Angina* vetat V. S. ad caloris febrilis integram ablationem.

Mirum profecto quod *Sydenhamus* hanc in rem scribit *pag.* 124. in febre peſtilent. & peſte annor. 1665. 1666. Miris ibidem exemplis docet V. S. ad copiam debita minorem inſtitutam

tam omnia mutaſſe in pejora, impedientibus ſcilicet ægrotantium neceſſariis crudeliter commiſerantibus, ne fieret V. S. largior. Pejus propterea eſſe ſanguis non ſatis, quam omnino nihil miſiſſe: ſiquidem in teterrimo hoc morbo, non miſſo ſanguine ſudor provocari poterat, qui ſæpe peſtem profligaverat; miſſo vero pauco sanguine, provocari omnino non poterat: unde & hiſce ægrotis pereundum fuit. Quæ eadem M. S. ad ſufficientem miſſa, & repetita copiam, Tumoribus Peſtilentialibus nondum apparentibus, erumpentibuſve, felici Curatione beaverat ægrotantem. His vero binis neglectis Regulis, V. S. peſsima quæque produxiſſe. Quam rem a pleriſque ignoratam conqueritur magnus ille vir in cauſa fuiſſe ut *Diemerbroekius* aliique M. S. in Peſte proſcripſerint.

Objicietur forte contra hanc 3. propoſ. ipſa *Sydenhami* auctoritas, M. S. tam copioſam in Pleuritide præſcribentis, ut vires omnino proſternantur, & febris ſuffocetur plane juguleturque. Cur ergo is, inquient nonnulli, non metuit ne Chronicos in Morbos ægrotantes conjiceret?

Reſpondeo *Sydenhami* methodum hac ſaltem in parte bonis atque confectis in arte Viris minus probari, utpote qui teſtantur ſæpe ortum hinc se vidiſſe id quod immortalis *Hippocrates* Vates prædixerat: atque hoc ipſum teſtari quantæ molis ſit Medicinam cum unoquoque Medi-

co

co renaſcentem velle ; quandoquidem ingens alioqui *Sydenhamus* hac in parte minus rite proceſſerit. Qui ſi Hipp. legiſſet, aut ſaltem ut Ducem ſecutus eſſet, procul dubio felicius Pleuritides ſine inſequenti Naturæ languore curaviſſet. Vid. pag. 26.

Quarta propoſitio eſt hæc: *M. S. ad eandem copiam, in eodem morbo, eodemque in morbi ſtatu peracta, uni prodeſt, obeſt alteri ſummopere.* Triplici modo hæc propoſitio vera eſt.

1. Ratione apparentium evacuationem.
2. Ratione cauſæ morbi.
3. Ratione ſubjecti.

Quoad primum, exemplo ſit Peripneumonia. M. S. facta in ſtatu inflammatorio, nullis adhuc dum ſignis evacuationis naturalis, aut reſolutionis, conſpectis, morbum ſæpe jugulavit, hominemque reddidit ſanitati: Alium vero hominem in mortem, ejusve ſaltem in ingens periculum conjecit, dum celebrabatur eadem, qua in priore, & copia & morbi die; ubi Natura jam cœperat per bona ſputa, aut per urinas, aut per alvum materiem morbificam ad exitum præparare, aut & re ipſa eliminare: Quæ in hoc suo negotio evacuantibus impedita, ceu telo confoſſa ſuccumbit.

Hic juvabit adnotaſſe quomodo Cl. *Petitus* Pariſ. Medicus in ſuis eruditis ad *Aretæum Cappadocem* Commentariis in cap. *de curat. peripn.* mira-

mirari ſatis, & ſecum concoquere nequit V. S. ab *Hippocrate* prætermiſſam fuiſſe eo maxime in loco ubi hujuſce Morbi curationem tradit; laudat vero *Aretæum*, quod illico in hoc morbo M. S. inſtituat.

Verum quid iſtuc rei eſt? Magnus *Hipp.* conſueverat Morbi curationem cujuſcumque ſic deſcribere, quemadmodum ab ipſa curari Natura ſæpe obſervabatur; ſive per benignam Reſolutionem, ſive per Criticam evacuationem, ut per ſputa, per alvum, per urinas, per hæmorrhagias varias &c. ſive per bonam metaſtaſin. Medicum vero vocat θεραπευτην id eſt Miniſtrum, cujus tantum eſt Naturam, an ſalutarem ſibi viam paret, e propinquo obſervare, eique, ſi viam bonam affectans debilior exiſtat, opem ferre. Hinc ſæpe Miſſionis ſanguinis in *Peripn. Pleurit.* aliiſque inflammatoriis morbis ne vix quidem meminit. *Aretæus* autem *Cappadox* traditurus Curationem horum Morborum, ponit Medicum ad primordia mali ſtatim accerſitum: quando de morbo jam conſtat, nullis adhuc dum reſolutionis vel criticæ evacuationis indiciis apparentibus; quo in caſu M. S. periculo egrum eripit.

Hinc *Hipp.* generalem regulam ſtatuit, juxta quas evacuationes omnes inſtitui oportet *Lib.* 3. *de Morb. pag.* 488. jubet enim ibidem alvam, non purgare, ſed lenire, primis

diebus invadentis Pulmonum, Laterum, Capitiſque inflammationis. Sed illud *Lenire alvum* jubet magna fieri cum circumſpectione. Si enim multum per alvum ſecedat, mortem, ait, poſt diem v. affore. Quid ita? Quia Natura curationem molitur per evacuationem, morbi genio convenientem. In *Peripn.* & *Pleurit.* plerumque per ſputa bona ſatiſque copioſa „ Secedente autem per inferiora humore „ ſuperiora ſicceſcunt, neque ſputum per ſuperiora repurgatur. „ Quæ ergo meta agenti? „ inferiorem igitur alvum neque nimis ſiſti oportet, ut ne febres increſcant; „ neque nimis dimitti, ut ſputum furſum dimitti poſsit, utque æger viribus valeat „. Idem paulo poſt in Pleuritide repetit, ex hoc exemplo ſimul intelligimus cur ſapiens ille Naturæ obſervator omnes omnino evacuationes prohibeat.

Neutiquam ergo hi Magni Medicorum Parentes *Hippocrates*, & *Aretæus* contrariam curandi tradidere Methodum.

Quod eo evidentius pateſcit, ſiquidem & ipſe *Hipp.* deſcripturus officium Medici, qui ad ægrotum hujuſmodi accerſitur, crudo omnino exiſtente adhuc morbo, Rem eodem, quo *Aretæus* modo exordiatur.

Sic *Libr. de rat. Vict. in acut.* generalem regulam cudit; quam juxta Medicus agat, dicendo „ In morbis acutis ſanguinem detra-

„ hes

„ hes „ qua lege? „ Si vehemens fuerit mor-
„; bus, & qui ægrotant ætate florenti fuerint,
„ & virium, robore valuerint „. De ſputis, alvo, urina, &c. non dixerat, utpote de his agens, in quibus horum appareat prorſus nihil.

Lib. de affect. intern. In varice pulmonis cum tuſſi ſicca, rigore, febre, & orthopnoea jubet M. S. iterum eadem de cauſa.

Lib. de diæt. in acut. Jubet in Angina, ſi vehemens cauſa hanc inflammationem fecerit ſanguinem ilico mitti; quam M. S. *Lib. de locis in homine* ex Raninis inſtituit venis, & ex Brachio præcipit.

Lib. 3. *de morb.* in volvulo, ſeu ileo ubi ſummis ilico antiphlogiſticis Naturæ ſuccurrendum eſt M. S. commendat.

Evidentius iterum *Lib.* 1. *de morb.* in Pleurit. & Peripn. jubet M. S. ſed qualibus? ſiccis; ubi nullas affectatas a Natura vias cernit medicus.

Iterum *Lib. de diæt. in acut.* loquitur de V. S. vel alvi ſolutione inſtituenda in Pleuritide quando dolor manet continuus, ad calida fomenta nihil remittens, nec ſputa minime prodeunt.

Objici contra poſſet M. S. &c. præcipi ab *Hipp.* etiam præſentibus ſputis *Lib. de diæt. in acut.* pag. 401.

Sed addit diſertis *Hipp.* verbis ſputa ab iis

aliena quæ apparere conſueverant , imo talia quæ ſemper Medicis damnantur „ ſi ſputa , „ ait Rufa , aut Livida , vel etiam tenuia , „ ſpumoſa , & florida „ ſputa nempe talia quæ nedum levant morbum, ſed quibus prodeuntibus morbus formidoloſius inſurgit.

2. *Ratione cauſæ morbi* nomine ejuſdem, propoſitio hæc quarta vera reperitur.

Sic *Hipp. Lib. de affect. intern.* in tradenda curatione doloris Iſchiadici, ejuſdemmet morbi diverſas intuens cauſas quarum altera frigida , calida altera eſt , nullam M. S. mentionem facit in curando dolore Coxario a Pituita orto : mox vero ubi ad eundem dolorem ex ſanguine ortum ſeſe convertit , M. S. imperat cum fomentis.

Aretæus Cappad. de curat. acut. lib. 2. cap. 5. commendat V. S. ſi volvolus ab inflammatione ; eandem vero condemnat , ſi a cauſa frigida , vel a corruptione ortus fuerit.

Sydenham. pag. 101. 102. 103. M. S. præſcribit ad certam modo copiam in mania , orta ex inveterata Melancholia , & atra Bile ; ſi vero in mania ab evacuationibus , & debilitate nata inſtituatur, furorem, dicit, ad tempus demitti aliquantulum, ſed tamen multiplici obſervatione conſtitiſſe quod poſt M. S. in perpetuam , ac prorſus incurabilem fatuitatem verſa ſit.

Denique obtinet hæc propoſitio *ratione ſubjecti*. *Hipp.*

Hipp. Lib. de rat. vict. in acut. ut mox ante jam recenſui, „ in acutis ſanguinem de-
„ trahes . . . . . ſi ægrotantes ætate florenti
„ fuerint, & virium robore valuerint.

Aretæus de curat. Lib. 2. *cap.* 2. jubet M. S. in ſanguinis per pulmonem ſputo; ſed ea lege, ut id non fiat, ſi æger tenuis, & ſanguine inops ſit.

T. Sydenham pag. 54. ſanguinem neutiquam miſit in pueris vel ſenibus, vel etiam in junioribus, diuturno antea morbo confectis, ut *pag.* 60. ait, dum in eodem ipſiſſimo morbo principem, ac primum locum Phlebotomiæ tribuebat, ſi corpora eſſent robuſta, athletica. Didicerat nempe fidelis ille Naturæ Diſcipulus, ſi phlebotomiam his imperaret
„ quod ſanguis etiam num citra ejuſmodi im-
„ minutionem plus ſatis debilis ſuæ deſpuma-
„ tioni obeundæ prorſus impar redderetur.
„ Unde totius maſſæ perverſio, ac proinde
„ forſan ipſius ægri interitus ſequeretur....
„ Quamquam, pergit, haud me latet ægros
„ temeraria S. M. multatos convenientium car-
„ diacorum uſu aliquando ſervari, ſangui-
„ nemque ad tenorem defæcationi ſuæ pera-
„ gendæ idoneum reſtitui poſſe. Sed præſtite-
„ rat plagam non infligi, quam ſanari.

Attamen, ut dixi, in eodem illo morbo in Athleticis corporibus Juvenum, in temperamentis ſanguineis ait V. S. ſine ſalutis periculo

lo omitti non poſſe; qua omiſſa viderat Pleuritides oriri, Phrenitides, alioſque morbos.

En primum exemplum doctrinæ Medicæ, in tantam apud Medicos diſceptationem venientis, tam ſimplicis, tamen evidentiſque, ut miremur *Helmontium*, *Botallum*, alioſque in tantam ea ſuper re ſententiarum diſcrepantiam abiiſſe: cum Hippocratica, ideſt, juſta ipſam directa Naturam doctrina, tam nitide tamque accurate rem totam ſic extra omnem diſputationis aliam collocaverit, ut quid amplius circa eam dubites invenias prorſus nihil.

ALIA nunc tractanda venit diſputationis materies *de Diæta* ſcilicet, ſeu *victus ratione*, cum ſanis præſcribenda, tum ægris. Quam circa rem Litibus inter ſeſe Medici, vah quantis! belligerantur. Ut putem hoc maxime ex capite ſeſe ridiculos exibuiſſe. Raros quippe præter Hippocraticos reperias quorum ab altero alter non diſcrepet. An forte quia tantis per ſe involuta latebris res ſit? Certe Hippocratica adeunti tanta rei, ut prorſus ſtupeat, ſimplicitas apparet; mirarique quod hic ita ceſpitent multi, ſatis nequeat.

Diætæ præſcriptio tanti habita *Hippocrati* fuit ut in ſua jurandi formula juſſerit jurare Medicum „ ſe victus rationem, quantum facultate, & judicio conſequi poterit, ægris „ utilem præſcripturum „. Quam rem jurejurando confirmandam etiam Academiæ hujus

Pro-

Proceres religioſe velint. Sane videmus hanc tanti duxiſſe veteres ut de ea potius, quam de formulis concinnandis agant, rati nimirum bonam victus rationem tantum, ſi non plus, quam pulviſculos, pilulas, aliaſque laudabiles ex Pharmacopæa deſumtas præparationes, ad morborum curationem conferre. Unde pulcre *Hipp.* ſcribit *Lib. de Arte* „ Si in re medi-
„ ca, aut apud Medicos Curatio ex purgan-
„ tibus aut ſiſtentibus Medicamentis tantum
„ conſtaret, parum efficax eſſet noſtra oratio.
„ Nunc vero qui inter Medicos maxime cele-
„ brantur, & victus ratione, & aliis etiam
„ modis curationes faciunt; quæ non Medicus
„ modo, ſed ne plebejus quidem omnino ru-
„ dis ex arte profecta eſſe negare audeat.

Acturus idem *de Diæta ægrorum in acutis*, Libro auro contra cariore, putat vel hinc boni Medici utilitatem, neceſſitatemque pateſcere. Abſque ſtudio enim Medico ſciri poſſe a quopiam, medicamenti, aut alterius rei, V. C. Ptiſanæ virtutem; ſed abſque ſtudio Medico ignorari, quomodo revera ſeſe habeat morbus, quomodo danda ſit Ptiſana &c. qua forma, quo die, quove diei tempore.

Quæ cum abſque medico ſtudio ſciri nequeant, magnus ille vir ortos hinc credit eorum errores, qui abſque ſeria indagine rem pro imaginationis ludibrio definientes circa

omnia hæc capita in varias varii ſententias abiverant.

Hinc, ait, artem ipſam vituperari nulla quaſi eſſet, cum quod unus exibuerit Medicus, alter id damnet. Vulgus hinc pronum ut credat artem totam nil niſi ſpeciem divinationis eſſe; quia divinatores, haruſpices, augureſque ita inter ſeſe digladiari vident. Huc uſque *Hipp*.

Veniamus nunc ad Diætæ in acutis examen.

Quæritur 1. An alendus ſit æger? Affirmative *Hipp*. reſpondet. Quippe Bilis ipſi ubique multorum in acutis malorum origo eſt, quod experientia nunquam non confirmat: Si Bilis nil invenit, in quod agat, terribilia prodit ſymptomata. Vetus quoque Chylus humoreſque omnes longo repetitoque circuitu acriores fiunt, ſuaque, quibus continentur, vaſa deſtruunt, ni novo Chylo, ceu Balſamo, mitigentur.

Quæritur 2. Quid ſit dandum?

Cenſet *Hipp*. Ptiſanam, ſeu Hordei decoctum omnibus anteferendum aliis in acuto morbo. Cum nunc boni practici advertant opus eſſe cibis potibuſque fluidis, facile digerendis, putredini adverſis, ſiti contrariis, cauſæ morbi cognitæ oppoſitis; non datur aliquid Ptiſana melius, hiſque dotibus ditius; maxime ſi cum grato quodam acido miſceatur. Decocta panis

&c.

&c. huc quoque referuntur, quæ forte priore minus flatulenta.

Quæritur 3. Quandonam dandus cibus?

Reſp. *Hipp. lib. de Diæt. in acut.* ut in pluribus *aphoriſmis*, quod mox latius patebit, eo dandum tempore, quo febris vel abeſt, ſi intermittat; vel lenior eſt, ſi remittat.

4. Quoties dandus?

Reſp. *Hipp. ibidem* ſemel vel bis in die, prout æger dum ſanus exiſtebat conſueverat. Liceat hic cum pace Manium Hippocraticarum dicere, Europæos ſaltem Medicos diuturno rerum uſu obſervatuque didiciſſe, quod minori copia, ſed magis repetita, præſtet cibos exibere: cum viſcera vi morbi debilitata vel turbata nimia copia ſimul ſumta graviter laborarent opprimerenturque.

5. Qua vi, & copia, ſingula vice?

Hic tandem Hippocratica eluceſcit ſapientia. Vult enim primo conſideret Medicus quantum temporis ſit duratura febris: adeoque totus eſt in ſignis, quæ hoc doceant, tradendis. Hac re occupatur toto Libro *de Criſibus* huic innixus Regulæ. „ Criſium, quæ brevi „ meliorem fore ſtatum portendunt, eadem „ fere ſunt, quæ ſanitatis ſigna. Hinc *libro* „ *hoc citato, libro de Diebus judicat. de Coa-* „ *cis prænot. in Epidem. in Aphor.* &c. „ jubet Medicum attendere ad omnia, quæ in ægro plus minus a ſtatu ſano receſſere, idque

in

in actionibus omnibus vitalibus , naturalibus , animalibus .

Hinc libro *de dieb. iudicat.* „ Magnam ar-
„ tis , inquit partem eſſe duco , poſſe , quæ
„ recte ſcripta ſunt ſpeculari . Qui enim hæc
„ noverit , iiſque utitur , is mihi in arte non
„ multum falli videtur . Unamquamque ſane
„ tempeſtatum anni , & morborum conditio-
„ nem exacte addiſcere oportet , & quiſnam
„ morbus bonus , quis periculo conjunctus, aut
„ in temporis conditione , aut in morbo , qui-
„ nam morbus longus ſit , & lethalis ; longus
„ quinam ſalutaris; acutus quinam lethalis , acutus
„ quinam ſalutaris . Ex quibus tum judicato-
„ riorum dierum ſeries contemplanda eſt, tum
„ etiam prædicendi facultas ſuppetit . Præte-
„ reaque *ex his, quibus , & quando, quamnam*
„ *victus rationem præſcribere oporteat cognoſce-*
„ *re licet* .

Aphor. 1. *n.* 12. docet Medicum quo pacto exacerbationum varietate , & temporis conditione , & excretionibus variis melioribus vel pejoribus citius , vel tardius apparentibus hoc agnoſcat . Præcipuum in hiſce fundamentum deſumit a diebus indicatoriis , vide *Aphor.* 2. 24. 4. 36. 4. 71. Quorum omnium exempla *in Epidemicis* tradidit .

Objicies ex ipſo *Hipp. Aphor.* 2. 19. „ A-
„ cutorum morborum non omnino tutæ ſunt
„ prædictiones , neque mortis , neque ſanita-

„ tis

„ tis „. Hincque ſigna morbi longius breviuſque duraturi certa non eſſe, adeoque Regulas præſcribundæ Diætæ hiſce ſignis innixas haud admodum ſtabiles.

Reſp. Ideo *Hippocratem* ubique ſapientiſſimum ſæpe in tradendis ſuis prognoſticis addere ſuum ως επι το πολυ, adeo ut exceptionem citra ullam hæ Regulæ non obtineant. Poſſet v. g. contingere in febre continua putrida, ut ſigna adſint omnia, quæ indicent fore ut brevi criſi ſalutari morbus terminetur: & interim, ut nonnumquam viſum, ad membranam ſuccingentem coſtas, vel alias nobiliores partes tota vis morbi metaſtice irruat; faventemque prognoſin reddat falſiſsimam. Verum Regulæ hæ ſpectant tantum conſuetum Naturæ ordinem, quo non turbato, paſſim ſic contingunt: adeoque ſummopere notandæ Medico, quia ſine iis boni nihil, niſi caſu tantum, efficiet.

Objicies 2. Ipſum jam olim *Aſclepiadem* ut vanum repudiaviſse delectum hunc dierum, & ad noſtra uſque tempora haud incelebres Artis Antiſtites eum plane ridere, contrarium videlicet quotidiana expertos praxi.

Reſp. cum prælaudato *Baglivo*, *Prax. med. Lib.* 2. *cap.* 12. §. 4. „ Mirari deſinant practicantes ſi hodie nec frequenter, nec perfecte ſuccedant criſes; ut olim in Græcia: ſiquidem illarum Græcarum Legum vel i-

„ gna-

„ gnari , vel obtrectatores, a principio morbi, ad declinationem uſque, Purgantibus, Diaphoreticis, Phlebotomiis, Spirituoſis aliſque imprudenter, & intempeſtive exhibitis Medicamentis fere conficiunt ægrotantem: ideo impoſſibile eſt ut humores per tam diverſas Remediorum ſeditiones diſtracti ad criticæ deſumationis negotium ſtato tempore diſponantur: Sed aſſiduis confuſionibus agitati, loco criſeos perfectæ in metaſtaſes præternaturales deſinant: atque hac de cauſa, nec criſeos, nec dierum criticorum, nec aliorum demum Naturæ motuum Regulas ab antiquis traditas in febribus obſervabimus „. Teſtatur autem ſibi juxta has Regulas agenti doctrinæ Hippocraticæ veritatem ubique obſervari. Videatur *cap.* 12. totum.

Fatentur equidem practici nonnunquam rerum differentia multarum has Regulas permutari: nam pro varietate materiæ morbificæ, ætatis, temperiei, climatis, temporis anni, ſexus, morbi citius tardiuſve κρίνονται. Sic Peſtis, febre peſtilentiali; Febris Peſtilentialis, febri ardente; Febris ardens febre continua putrida acuta, judicatatur citius: imo idem acutus morbus diverſos homines affligens citius judicabitur in infante, cui dicente *Hippocrate*, calidum innatum majus, quam in adoleſcente; in adulta ætate citius, quam in ſenio, in viro citius, quam in femina, cæteris pari-

paribus; æſtate citius, quam hyeme: in Cholerico, & ſanguineo citius, quam in Phlegmatico. Verum falluntur qui vel hinc obſervationum *Hippocrat.* auctoritatem labefactari autument; cum omnia eorum obſervata circa harum Regularum varietatem, ipſiſſima *Hippocratis* ſint verba; qui cum ſuis generalibus Regulis etiam has exiguas varietates obſervari juſſit, quique ipſis exemplis in *Epidem.* has eaſdem obſervavit.

Majorem autem auctoritatem conciliavit ſuis *Hippocrates* obſervatis dum experiundi gratia, num hæ Regulæ ab antiquis obſervatæ, ſibique per continuam comprobatæ praxim in diſſitis quoque Regionibus æque atque in Græcia obtinerent, filios Diſcipuloſque, ut pridem dixi, quaquaverſum miſit, atque demum omnia, quæ ipſi notaverant, colligens diſerte affirmat ſub finem *Lib. prænot.* Et in *Lybia* (ardentiſſima Africæ parte) & in *Delo* (inſula Maris Ægæi ſive Archipelagi) & in *Scytia* (Regione priorum reſpectu frigidiſſima) has omnes Regulas cum ſuis exceptionibus comprobari.

Quibus omnibus perpenſis magnus ille Vir omnium has Regulas neglecturorum futuram in praxi infelicitatem cecinit vates: Lib. ſcilicet 1. *de Diæta*. „ Qui, inquit, omnibus his „ rejectis, ac repudiatis, aliam inventionis „ viam, aut modum aggreditur, & aliquid „ ſe inveniſſe jactitat, is cum fallitur, tum

„ alios

„ alios fallit: Neque enim iſtud ullo pacto „ fieri poteſt.

Hiſce ita ſtabilitis ſequitur ut Medicus varios in mente Canones ordinet, quos juxta ſciat quantum cibi, & qua vi dari oporteat: Regula generalis eſt tantum dari oportere, quo vires queant ſuſtineri, ut coctioni, & criſi ſufficiant.

Canon itaque primus erit quo brevior morbus, eo minus, & debilius offerendum, & contra. Si itaque in febri quatuordecim duratura dies tam tenuem, & parvam Diætam præſcripſero, quam præſcribere in febre 3. dierum debeo, æger meus conſumetur, antequam febris illa ſuum vigorem adepta ſit. Unde *Hipp. Aphor.* 1. *n.* 9. „ Conſiderare o„ portet etiam ægrotantem, num ad morbi „ vigorem victu ſufficiet, & an prius ille de„ ficiet, & victu non ſufficiet; vel morbus prius „ deficiet, & obtundetur „. Et *Aphor. ſeq.* „ Quibus ſtatim morbi vigor adeſt, ſtatim te„ nuiter alendi. Quibus vero in poſterum vi„ gor, his ad illud & paulo ante illud tem„ pus ſubſtrahendum „. Antea vero uberius alendum, ut ſufficiat æger. Vide & *aphor.* 7. 8. *ejuſdem ſect.* 1. & *Lib. de Diæt. acut. pag.* 590. confer cum *Aretæi pag.* 74. *a lin.* 15. *ad* 20. *& pag.* 73. *a lin.* 21. *ad* 29.

Canon 2. petitur ex ætate ægri cognita; quo enim animalia origini propiora, vel ſene-

nectuti ſummæ, eo difficilius inediam ferunt. Infantes quippe perpetuo fere ſugere, & dormire videmus; qui proin deficerent, ſi quam tenuem diætam adulti ferant, eam & ipſi ferre cogerentur. Hinc dixit *Hipp. Aphor.* 1. *n.* 13. „ Jejunium ferunt omnium minime pue„ ri „ quid ita? Rationem dat *aph. ſeq.* „ Quæ creſcunt plurimum habent calidi inna„ ti, plurimo igitur egent alimento; ſin mi„ nus corpus conſumitur „. Rident quidam *Hippocratem*, quod creſcentibus plus calidi innati dixerit ineſſe; ſed tamen per ſeſe res evidens eſt. 1. Quia cor eo majus, proportione corporis (ſi prima poſt conceptum tempora excipias) quo animal ſuæ propius origini eſt; adeoque cor illud majores, ad extrema uſque, vires exercet.

2. Quia vi illa cordis majore humores per plura vaſa fluunt. Quod & præſtantiſſimum ex recentibus inventis *Farhenheytii* thermometron confirmat, quo infantes 1. 2. gr. cal. pluſquam adulti gaudere deprehenduntur.

Senes quoque dicimus inediam minus ferre poſſe; licet *Hipp. Aphor.* 1. *n.* 13. „ Senes „ facillime jejunium ferunt „ & *Aphor. ſeq.* „ Senibus, inquit, paucus calor, propterea „ paucis fomitibus indigent; a multis enim „ extinguitur „. Sed hinc non ſequitur, quod jejunium ferant commodius. Revera reſpectu caloris plura alimenta validius disflantis

ſenes

ſenes dicendi forent jejunium tollerantius ferre, ut bene *P. Alpinus lib.* 1. *de præſag. vit. & mors. ægrot. cap.* 2. advertit; ut & quibuſdam videri poſſet ex eo quod ſenes haud ita valide, quam pueri, appetere cernantur; verum omnium ſæculorum obſervatu conſtat paucum illum in ſenibus calorem modica, ſed continua ali materie debere. Quare & apud illos, quibus jejunia indicere Religio mandat, ſenes veluti rude donati milites excuſantur.

Canon 3. deſumitur a ſtatu, & vehementia morbi, ſi cognoſcuntur. In vigore tenuiſſima & pauca, in adſcenſu, & deſcenſu eo plus, & meracius dandum quo magis diſtet a vigore morbus. Hoc jam pertractavi *ad* 1. *Can.*

Hordei infuſum, decoctum, cremor, puls, omnem hic abſolvunt paginam paucis verbis rem totam complectitur. *Hipp. Aphor.* 1. *n.* 7. „ ubi peracutus eſt morbus ſtatim eſtremos „ habet labores, & extreme tenuiſſimo victu „ uti neceſſe eſt: ubi vero non, ſed plenius „ cibare licet, tantum a tenui recedendum, „ quantum morbus remiſſior extremis fuerit. „ Vide & *Aretæi pag.* 74.

Canon 4. colligitur a loco quem æger incolit. Qui enim æquatori vicini tenuem victum facile, polis autem propiores difficulter ferunt. Hinc *Hipp. Aphor.* 1. *n.* 2. Jubet Medicum „ reſpicere Regionem „ & *Aphor.* 1. *n.* 17.

n. 17. ubi generales Regulas antea recenſuerat, has non ita obligare cenſet quin aliquid concedendum ſit Regioni. Potiſſima autem ratio conſiſtit in frigidiore vel calidiore climate; cujus rei ratio mox dabitur.

Canon 5. habetur ab anni tempeſtate; cum conſtet Hyemem validiora petere, tenuiſſima æſtatem. Unde *Hipp. Aphor.* 1. *n.* 18. „Æſta-
„ te, & autumno cibos difficillime ferunt,
„ hyeme facillime, deinde vere. Hinc jubet
„ Medicus attendat ad anni tempeſtatem qua
„ morbi contingunt. „ *Aphor.* 1. *n.* 2. & *n.* 17. „ Quæ ratio hujus? „ Ventres inquit,
„ *Aphor.* 1. *n.* 15. hyeme & vere natura ſunt
„ calidisſimi, & ſomni longiſſimi. In his igi-
„ tur temporibus etiam alimenta plura exhi-
„ benda: Innatum enim calorem majorem ha-
„ bent. Nutrimento igitur copioſiore indi-
„ get „. Frigus nempe extremum reddit corporis fibras hyeme, quam æſtate, rigidiores; quæ hinc fortiorem actionem ſimul exercentes, validiora, in quæ agant, alimenta requirunt; corpore alioqui citius defecturo. Quæ regula neglecta Medicos, qui magna cum laude in Italia aliiſve calidioribus Regionibus medicinam fecerunt infortunatisſimos effecit, dum in Suecia, Dania, Polonia &c. ad Magnatum aulas advocati Septentrionales homines eodem, quo Italos, pede metiebantur. Sane in Aſia homines aqua, & fructibus horæis feliciſſime

degunt, faſtidiuntque frequentem ſolidiorum uſum: Borealibus vero populis carnes piſceſque ſaliti, atque alia dura alimenta cum meraca cereviſia conducunt, a tenuiore cibo minus bene ſe habentibus. Vide *Hipp. in lib.* 1. *de Diæta*.

Canon 6. conficitur a conſuetudine ægri, ejuſdemque Naturali temperie ſeu idioſyncraſia. Ratio eſt quia ſani lautiſſimis uſi, eaque facile diffiant, ægrotantes quoque pluribus egent cum vaſa & viſcera his aſſueta ſint. Ajunt quidem vulgo, quo homo lautioribus aſſuetus, eum eo facilius toleraturum inediam; pauperem vero, cui res anguſta domi, difficulter: ſed peſſime falluntur. Homo enim ſobrius minima re contentus eſt, dum helluoni a minima inedia vaſa collabuntur. Quare & Dictator noſter *Aphor.* 1. *n.* 17. „ concedendum aliquid conſuetudini „ & cauſam præcepti hujus hance ait eſſe, quod qui copioſioribus, & lautioribus aſſueti ſunt, longe gravius ſubitam ferunt in tenuiorem victum mutationem: ita quidem ut „ a multo tempore „ conſueta, etiamſi fuerint deteriora, inſuetis „ minus turbare ſoleant. *Aphor.* 2. *n.* 50. „ Pulcrius vero *Aphor. ſeq.* „ Omne multum. „ Naturæ inimicum: quod vero paulatim fit „ tutum eſt; tum & alias, tum & ſi quis ex „ altero ad alterum tranſeat. *Libr. autem de* „ *Diæt. in acut. pag.* 391. pluribus exemplis „ quan-

„ quanta ſit conſuetudinis vis , quamque pe-
„ riculoſa cita mutatio , pulcerrime demon-
„ ſtrat.

Canon ultimus concinnatur a ſenſu leviore, vel graviore qui poſt aſſumta ſolet ſequi. Hæc demum erat ſapiens illa Antiquorum Medicina, qui a juvantibus nocentibuſve certam confecere doctrinam: ita ut *lib. de priſca med. Hippocrates* ex hacce obſervatione non modo natam fuiſſe medicam artem , ſed & ex eadem non naſci non potuiſſe ſcribat. Sic ſi ægro data fuit hora prima Ptiſanæ unc. I. iſque deinde levatum ſe ſentierit , dari ſeſquiancia poteſt hora ſequenti: bene iterum hinc ſe habenti dabuntur hora tertia unc. II. a quibus ſi paulo minus recte habere videatur , imminuatur pauxillum. Sic juſta tandem menſura obtinebitur. Juberi cuſtodes ægrorum , maxime infantum, poterunt ſedulo ut advertant ab eo quod dederint num ſomni æque boni, Reſpiratio æque facilis &c. Hæc vera *Hipp.* methodus quam tradidit *lib. de Loc. in hom. a pag.* 419. *ad* 422. Ut & *lib. de Liquid. uſu pag.* 424. 425.

Hæc ſufficient, opinor, ut pateat quam ſimpliciſſima res , ſi ſemel bene intelligatur , ſic Diætæ in acutis præſcriptio ; quamque firmæ innixa baſi contra omnes litigantes , interque ſeſe digladiantes Medicos , immota perſtiterit.

Neque majus negotium Diæta faceſcit ſanorum ; quæ Regulis ſequentibus tota innititur.

1. Sanitatem perfectam ſe ipſam deſtruere, cum ſit aptitudo in corpore ad exercendas actiones : quæ aptitudo conſtat in determinata partium tam firmarum, quam fluidarum mobilitate: perfectam autem ſanitatem partes firmas ex ſua natura deterrere, fluidaſque conſumere. Hæc ſane probatione non indigent, cum æternum obſervatum ſit animalia deficientibus alimentis interire.

2. Hinc requiri ut quoad copiam, & qualitatem tantum, & tale reſtituatur, quantum, & quale perditur: loquor autem de homine ακμην adepto. Eſt *Aphor.* Magni *Sanctorii* *Sect.* 1. *n.* 1. *&* 10.

3. Cibum potumque, forte & aerem, huic reſtitutioni famulari, non quidem per ſe, ſed per actiones animales, vitales, naturales ipſius corporis, quibus ad loca requiſita, & re paranda applicantur. Sic *Hipp. lib. de alimento.* *Φυσις εξαρκεει παντα πασιν.* „ Natura per omnia ſibi ſufficit : ad eam extrinſecus quidem accedunt alia . . . . intrinſecus autem, „ & ex prædictis quædam, & ad hæc cauſa „ occulta, & toti, & parti; & cuidam etiam, cuidam vero minime „. Et paulo ante docuerat, id, quod uni alimento cedit, non cedere alteri, ut lac, vinum &c. Lac enim tam blan-

blandum, tam amicum humoribus humanis, non nutrit, ſed corrumpitur, & dira ſymptomata creat, ſi virtute corporis non ſubigatur; ut triſtiſſima & numero infinita exempla in infantibus &c. teſtantur.

4. Medicum ideo noſſe oportere quidquid corpori ingeri, aut applicari, ab eoque exerceri queat, quæ omnia titulo VI. *Rerum non naturalium* recenſentur, commodeque revocantur ad ingeſta, geſta, retenta, excreta, & applicata externa. Confirmatur ex *Hipp.* elegantiſſimo textu, qui ſimul, & priorum propoſitionum veritatem demonſtrat, ex *lib.* 1. *de Diæta*. „ Qui de hominis, inquit, victus ratione recte ſcripturus eſt, eum, meo quidem judicio, primum totius hominis naturam noſcere, ac dignoſcere oportet. Ac noſſe quidem ex quibus ab initio conſtet; dignoſcere vero quænam in eo partes ſuperent. Niſi enim primam conſtitutionem noverit, quodque in corpore ſuperet, ea quæ homini conducant minime offerre poterit. Hæc igitur quæ ſcripturus eſt, cognoſcere debet, deinde vero ciborum omnium, ac potionum ex quibus victus ratio conſtat; quam ſingula facultatem, tum ex natura, tum ex neceſſitate & arte humana obtineant. Scire namque convenit, quanam ratione ex valentibus natura vis detrahatur, & quomodo imbecillis; ut cujuſque occaſio ſe obtulerit

 „ vim

„ vim ex arte adhibere oporteat. Neque com-
„ memoratorum cognitio ad hominis curatio-
„ nem ſatis eſſe videtur, quandoquidem qui
„ comedit, niſi etiam laboribus utatur, ſanus
„ eſſe non poteſt. Cibi enim, & labores ad-
„ verſas inter ſeſe facultates, mutuo tamen ad
„ ſanitatem conferentes, obtinent, Labores
„ namque ea quæ adſunt, conſumere ſolent,
„ cibi vero, & potiones, quæ vacuata ſunt
„ explent. Laborum autem, quantum par eſt
„ facultas, tum eorum qui a natura, tum eo-
„ rum qui per vim contingunt, dignoſcenda
„ eſt, & quinam ex ipſis carnes ad incremen-
„ tum, & qui ad defectum preparent. Ne-
„ que iſta tantum, verum etiam conveniens
„ laborum modus, qui a nobis adhibetur, pro
„ ciborum copia, hominis natura, & corpo-
„ rum ætate, pro anni temporibus, & ven-
„ torum mutationibus, pro locorum ſitu, in
„ quibus vitam agunt, & pro anni conſtitu-
„ tione. Quin etiam ſyderum ortus, & occa-
„ ſus noſcendi ſunt, ut mutationes, & cibo-
„ rum ac potionum redundantias, Ventorum-
„ que & totius mundi ex quibus ſane morbi
„ hominibus proveniunt, obſervare ſciat. Ne-
„ que tamen cum hæc omnia cognoverit, ſa-
„ tis inveniſſe exiſtimandus eſt: Nam ſi præ-
„ ter hæc inventus fuerit cujuſque naturæ con-
„ veniens cibi modus, & laborum numerus,
„ qui neque ſupra, neque infra modum exce-

„ dat,

„ dat, ſanitas ſane hominibus exacte inventa „ fuerit.

5. Difficile eſſe hinc ejuſmodi cudere Regulas, quæ homini cuique ex æquo proſint, ob idioſyncraſiam, ſeu propriam cujuſque commiſtionem. Hinc *Hipp.* jubet Medicum curare oportere communia cuntis, & ſingulis propria intuentem.

Cæterum allatus mox ad *n.* 4. ex *Hipp.* textus hoc, abunde confirmavit. Idem *Celſus* ex *Hipp.* jubet *præfat. lib.* 1.

6. Ita ut eadem res in hominibus eandem vivendi normam ſequentibus ſæpe oppoſitos edat effectus: Hinc ſingulis hominibus *ſuam*, & integram ſanitatem ſervari, licet non tantum vario, ſed plane oppoſito modo uſum VI. Rerum non naturalium inſtituant: Sic quidem, ut ſi vivendi rationem permutaverint viciſſim inter ſe, mox utrique alieno more fruentes ægrotent, qui ſuo proprio morigeri rite valebant.

Probat hanc veritatem locus *Hipp.* ad *n.* 4. allatus. Confirmat *Baco Verulamius* exemplis integrarum nationum oppoſito more bene valentium, mutatâ vero viciſſim inter ſeſe vivendi norma, ægrotantium. Imo narrat *Brachmannos* ſeu *Gymnoſophiſtas* Indorum, qui in vitæ ſuſtentaculum nil, niſi quod de ſemine ſato ſupra terram, non infra, crevit, & aquam aſſumunt, ſaniſſimos vivere, fierique longævos

 alio

alios autem Indos in eadem tellure carnibus pluribus utentes vivere quoque valentiſſimos; mutato vero more, utroſque ægrotare.

7. Ipſam conſuetudinem, vel Idioſyncraſiam, hinc tantam exhibere varietatem, ut prorſus incredibile ſit; ita ut mutatione ſubita, licet ex peſſimis in optima, periculoſius nihil. Docuit namque *Hipp. Aphor.* 2. *n.* 38. „ Paulo deterior & potus, & cibus, jucundior „ autem, eligendus potius, quam meliores „ quidem ſed ingratiores „. Craſſum proinde errorem erraret, qui ad hanc miram conſuetudinis vim, ceu alteram Naturam, non adverteret. Imo obſervavit ſapiens *Hipp.* hanc conſuetudinis vim contra conſuetum Naturæ ordinem obtinere, *Aphor.* 2. *n.* 49. „ Conſueti ſolitos, inquit, labores ferre, etiamſi „ fuerint debiles, aut ſenes, facilius eos ferunt, quam quidem inſueti, Robuſti licet „ juveneſque fuerint. „ Et *Aphor. ſeq.* „ a „ multo tempore conſueta, etiamſi fuerint deteriora, inſuetis minus turbari ſolent.

8. Ætatis, ſexus, temporis anni, regionis &c. diſtinctionem præprimis eſſe neceſſariam. Probatur ex teſtimonio *Hipp* ad *n.* 4. allato. Quin & idem ex *Hipp.* probavi, dum ea de re ſermo fiebat in acutorum diæta. Edaciſſima vetuſtas eripere nobis non potuit Epiſtolam *Dioclis* ad Regem *Antigonum*, quæ ſaluberrimis pro toto ſex rerum non naturalium

uſu

uſu juxta varia anni tempora permutando præceptis abundat.

Hiſce viſis Regulis Diætæ cum ſanis præſcribendæ tum ægris, rogatus de Diæta ſententiam reſpondere demum potero.

Rogatus an cibandus ſit æger? quomodo? quando? quibus &c. cibandus ſit? datæ antea Regulæ aptam formabunt Reſponſionem.

Rogatus de Diæta ſanorum ſententiam, reſpondere potero ad præſcriptos me Canones convertendo, alioqui ceſpitaturus.

Rogatus ultra, multum ne, an parum comedere præſtantius? Reſpondere in genere poſſum utrinque peccari: Nam „ non ſatie-„ tas, non fames, neque aliud quidquam bo-„ num eſt, quod naturæ modum excedat „. *Aphor.* 2. *n.* 4.

Tamen ſi in alterutram partem peccatur, dico peccata exceſſus facilius quam defectus tolerari; idque tum in ſanitate, tum in morbis. Medico enim auferre facilius quod abundat, quam quod deficit, apponere. Hinc *Hipp aphor.* 1. *n.* 5. „ in tenui victu delin-„ quunt ægri; ob id magis lædunt. Omne e-„ nim delictum quod committitur, multo ma-„ jus fit in tenui, quam in paulo pleniore „ victu. Propterea *etiam ſanis* periculoſus eſt „ valde tenuis, & conſtitutus, & exquiſitus vi-„ ctus, quia delicta gravius ferunt. Ob hoc „ igitur tenuis, & exquiſitus victus, periculo-

„ ſus

„ ſus magis, quam paulo plenior.

Nihilominus exceptionem dico in hominibus obtinere, qui tenui valde diætæ aſſueti ſunt dudum; quos conſtat diæta in qualitate, aut quantitate, vel paululum excedente in ſumma pericula conjici. Clarum rei exemplum exhibuit *Ludovicus Cornaro Venetas* in Libellis ſuis *de Laude Sobrietatis*. Magnus ille vir *tract.* 1. quem 83. annos natus conſcripſit, narrat ſe vitio intemperantiæ more ſæculi ſui ſibi juveni multas conciliaſſe ægritudines, ideoque a 35. ad 40. ætatis annum medicam opem fruſtra expertum, tandem id conſilii a Medicis accepiſſe, ut ſobrietatem coleret, quam ſæveveriſſime, ea ſpe fore ut contrariis uno omnibus ore affirmantibus. Conſilio huic parentem ſe vivendique normam ſenſim ſtrictiorem obſervantem, tandem fuiſſe ab omnibus, quibus antea fere ſuccubuerat ærumnis liberatum. Cum ætatis 78. annum ageret, pro unciis XII. quas quotidie ſumere ſueverat, ſe jam ſuaſu Medicorum unc. XIV. ſumentem in multa incidiſſe incommoda: a quibus non niſi antiqua tenuiſſimaque revocata Diæta convaleſcere potuit. *Tract.* 3. quem nonagenario major confecit, ſcribit ſe quotannis per duos menſes lethali fere languore corripi, ubi vinum cui aſſuetus erat, nimium inceperat veteraſcere, neque ulla ratione tunc refici potuiſſe, ab omni veteri vino pejus ſe habentem. Novo autem vino

vix

vix 2. 3. dies uſum, ilico priſtinæ ſe redditum ſanitati. Ergo tenui aſſuetis victui exceſſus pejor quam defectus. An ergo, ſi quis poſſet prima ſtrictioris diætæ incommoda perferre, ſeque deinde perpetuo ei addicere, promiſſam a *Cornaro*, *Leſſio*, &c. longævitatem indipiſceretur?

Dico quæſtionem hanc multa non carere difficultate. Exemplum *Cornari* multos, id ut crederent induxit. Nobilis ille Vir in omnibus ſuis tractatulis, quorum ultimum centenario major conſcripſit, ſuo, & Anacoretarum exemplo hujuſcemodi diætæ vim ita extollit, ut ſummam, amabilemque ſenectutem omnibus eam colentibus pollicatur; eandem vero negligentibus ſuæ ipſorum intempeſtivæ mortis cauſam imputet. Certe ſi quæcumque ille de tali vivendi ratione conſcripſit conſidero; ſi *Theſaurum ſobrietatis* a *Leonardo Leſſio* Theologo omnia, quæ *Cornarus* ſcripſerat multis coufirmante exemplis, confectum pervolvo; ſi quæ *Flav. Joſephus lib. 2. bell. jud. cap.* 12. de *Eſſenianis*, quæ *Arnoldus* aliique de Eremicolis tradidere, perſcrutor; facile inducerer ſtrictiſſimam, & ad pondus menſuratam Diætam omnibus aliis ut anteferrem. Perpendenti vero contra quæ Practici teſtantur, multos ſcilicet ſapientiſſimos Viros vitæ tranquillæ & longævæ amore *Cornarum* imitando tam peſſime affectos eſſe, ut & tranquillioris, & lon-

gæ-

gævioris vitæ ſpe ſimul exciderint, animus hæret. An ratio eſt, quod *Cornarus* exauſtus omnino fractuſque viribus, ac fere perditus hanc ſtrictam vivendi normam amplectendo tam comode eam tulerit; dum interea viri alii ipſum imitati corpore integro robuſto, ubi nullis adſtrictum legibus degebat perbelle valente, hanc *Cornari* Regulam minime perferre potuerint? Sane & Practicorum obſervata eo inclinare videntur. Nonne præterea multum huc facit quod *Eſſeniani* Aſiatici, *Anachoretæ* quoque Afri, vel Aſiatici fuerint, calidiſſimas proinde Regiones incolentes, ideoque ipſo naturæ ductu ad ſobrietatem apti? Videntur omnia obſervata id confirmare; cum jampridem conſtiterit eo voraciores eſſe homines quo polis propriores, eo magis ſobrios quo Equatori viciniores, cæteris paribus. Hinc Aſiatici illi in ſtrictiorem Diætam proniores, & aptiores dicendi videntur.

Porro ad vitam cum incolumem, tum longævam degendam ſtrictiſſime neceſſitatem diætæ ex dictis concludere nequeo. Imo ipſe *Hipp.* qui ad decrepitam uſque ſenectutem pervenit, allatis mox teſtibus eam condemnavit.

Hinc Latiniſſimus *C. A. Celſus*, qui in ſui ſæculi intemperantiam ingluviemque, ut ſanitatis peſtes, adeo invehebatur, hominibus ſanis ſuique curam gerentibus ſequens conſilium dedit *lib.* 1. *cap.* 1. „ Sanus homo, qui, &

„ be-

„ bene valet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis obli-
„ gare ſe legibus debet, ac neque Medico,
„ neque Jatroalipta egere. Hunc oportet ha-
„ bere varium vitæ genus; modo rutri eſſe,
„ modo in urbe, ſæpiuſque in agro: navigare,
„ venari, quieſcere interdum, ſed frequentius
„ ſe exercere.

Oggeret forte aliquis ſanam, & longam quorundam in Monaſteriis viventium vitam. Sed reſpondeo pauca exempla ex tot Myriadibus Monacorum, & Santimonialium juxta certam Regulam ſtricte viventium, nihil omnino probare; cum rariora concluſionum a communi deſumtam haud eludant. Scilicet, & ſuos quiſque patiuntur manes in cænobiis. Qui his invigilant Medici teſtantur plura certaque morborum genera ibidem obtinere: Monachis perpetuo oleorum uſui devotis Hernias eſſe, qnam cæteris, frequentiores. Inter Moniales Scirrhos, & Cancros Mammarum aliarumque partium crebriores contingere. Cæterum apud ſtrictiſſimæ Regulæ obſervantiſſimos ordines Melancholiam, & Hypocondriacas paſſiones plane domeſticas eſſe, & a priori facile concluditur, & a poſteriore evidenter demonſtratur. Ut proinde amabilem & longævam vitam a *Cornaro* promiſſam nullatenus frequentem hic reperias: ſed de hac queſtione ſatis.

Si roger præterea an aliquis cibus potuſque ſaluber ſit, v. g. Caſeus: cavebo ne præceps dede-

dederim reſponſum: ſed reſpondebo ex datis Regulis cum magno *Hippocrate*, qui ubi *Lib. de priſc. Med.* vetuerat quodcumque exculenti, & potulenti genus inſalubre aut proficuum pronuntiare niſi ad varias hominum naturas cæteraſque circumſtantias te converteris, dein arguit eum; qui Caſeum molum edulium dixerit, quia inde male quiſquam affectus fuit „ Nam inquit, ſi univerſæ hominum naturæ „ infeſtus eſſet, omnibus utique noceret „. Hinc jubet examinare prius qualis ſit ejus, qui Caſeum aſſumſit natura. Tum & nobis, quibus tot varia proſtant Caſeorum genera, prius determinandum foret Caſei genus. Eandem cautelam loco citato *Hipp.* obſervandam precipit in omnibus, quæ vel ingeruntur corpori, vel applicantur; ita quidem ut aliter nata ex his phænomena explicare, aut iiſdem recte uti, Medicus nequeat.

Rogatus quænam Diæta præſtet: ex molli-buſne, & ſponte auſcentibus, an ex acribus calidiſque?

Reſpondebo in genere prodeſſe alimenta mollia, natura ſua aceſcentia, acrimonia ferc carentia. Sic panis, & aqua, triticum, hordeum, oryza, & id genus alia omnium deprehenduntur ſaluberrima, ſed præcipue hominibus robuſtis, corpus valide exercentibus. Iis vero qui inclinant in ſpontaneum acidum, in Leucophlegmatiam, debilitatem, incipientem

Hy-

Hydropem, cætera ſanis, præcedentia non ſola, ſed cum acribus calidiſque conjuncta proſunt. Qui ſi utrique ſuum viciſſim inter ſe vivendi modum permutaverint, ægrotabunt.

An vero perpetuo hiſce erit hæc Lex obſervanda?

Reſp. Neutiquam, ſi cauſæ, ob quas præſcribebatur diſpareant. Diæta mutanda eſt ubi homines robuſti ſe minus exercent, quietem plus colunt, tum enim, ex aceſcente Diæta pejus habere inciperent: tum, & ubi debiliores antea exiſtentes Leucophlegmatiæ timorem jam ſuperaverunt, ſenſim Diæta permutanda erit, ne in oppoſitos morbos inclinare incipiant.

Quin etiam notabile eſt, homines præ Leucophlegmatiæ metu in ipſum Hydropen incidere poſſe, ſi diætam ex acrioribus, ſiccioribus, ſalitis nimis diu pertinaciterq. continuaverint. Cujus rei memorabile exemplum ad Clar. *Hottonum* ſcribit *Baglivius in Diſſert. var. argumenti* nempe Cardinalis *Norriſii*, qui metu Hydropis quondam futuri, ſalinis, ſiccis, acribus, & calidis diu pertinaciterq. uſus poſt aliquos annos incidit in aſciten fatalem. Hydrops namque, & ab aquoſorum aceſcentiumque nimio, ac diuturno uſu, & a nimia continuaque calidorum, acrium, durorum, ſiccorum, tenacium aſſumtione, oriri obſervatur.

Qui-

Quibus omnibus perpenſis prolixiore concluſione opus non erit, ut, quam Medicinæ adeo inique inurunt, infamiam abigamus. Concluſionis tantum loco adſcribam magni *Hipp.* verba, qui ubi præclaros ſuos de Diæta, & Medicamentis Canones ſcripſerat, tandem *lib. de Loc. in hom.* ſic concludit: Ars ſane Medica jam mihi tota inventa eſſe videtur, quæ ſic comparata eſt, ut ſingulas, & conſuetudines, & temporum occaſiones doceat. Qui enim hoc pacto artis Medicæ cognitionem habet, is minimum ex fortuna pendet; ſed & citra fortunam, & cum fortuna, recte eam adminiſtrabit. Firma enim eſt ars tota Medica, ejuſque præceptiones, ex quibus conſtat, pulcerrimæ, fortuna minime indigere videntur.

§. III.

Situm diſpoſitionemque partium intra corpus latentium, imo vel ipſum externum corporis habitum, nonnumquam ita imponere medicis, ut in Diagnoſi, & Prognoſi alucinentur quam turpiſſime.

Objectio hæc vulgo creditur multis probari argumentis poſſe; quæ an probent agite videamus.

1. Narrat *Jacobus Rhoaltius Phyſ. part.* 4. *cap.* 2. Cadaver a ſe viſum, quodque apertum

tum exhibuit hepar in ſiniſtro potiſſimum latere, in dextro autem collocari Lienem. Idem *Riolanus* narrat. Unde Medicum ex partium ſitu de morbo judicaturum, neceſſario falli oportuerat.

2. Scribit *Tulpius Conſul Amſtelodamenſis lib.* 3. *cap.* 45. exemplis nonnullis conſtitiſſe ſibi quod homines aliqui arteriam in interiore carpo tam exilem haberent, ut pulſus ibidem ſentiretur debiliſſimus; qui iidem majorem arteriam in manus dorſo pollicem inter indicemque gerebant. Addit celebrem Medicum poſt explorationem pulſus in Carpo Senatoris Reip. noſtræ arteriam expoſito mox more habentis, tuncque temporis valentis pancratice, Senatorem peſtilentia laborantem pronuntiaſſe.

3. Quotidiana exempla docent quomodo ſigna adeo celebrata Medicis, quæ petuntur ex pulſu, Reſpiratione, urinis, ſæpe turpiter ſuos fallunt cultores.

4. *Hipp.* ipſe ſuo ſero ſapiens exemplo docuit quam ſint fallacia ſigna diſtinguendi fiſſuram Cranii, ab ejuſdem Sutura: quum fateatur ſe ex hac re ignorata hominem peſſum dediſſe: in quo ab injecto cominus in medium Synciput lapide, curando fiſſuram Cranii ſe latuiſſe ait, credentem aliud nihil, quam futuram eſſe: hinc non animadvertiſſe ſe hominem inciſione indigere. Ita *Epid. V. pag.* 1150.

5. Sapientes Medici viſi qui miſeram fœminam hydrope uterino, aſciten mentiente, vexatam, exemplum cæterum Caſtimoniæ, ut talem, quæ pudicitiam venalem haberent pronuntiaverint; & vice verſa quæ revera impregnatæ erant, has ullo modo gravidas eſſe negaverint. Leidenſis Profeſſor *Carolus Drelincurtius* miſeram ancillam Hydrope uterino vexatam vile ſcorbum eſſe dixit, donec defunctæ cadaver incidens puellæ caſtitatem fateri coactus fuerit, *Pariſienſium Obſtetricantium* aſſeveratione freti judices, fæminam dictam *Genevieve ſupplice* quæ ſe gravidam dixerat laqueo ſuſpendendam jubent; quam diſſecans *Riolanus* a V. circiter menſibus gravidam fuiſſe invenit. Vide *Riolan. cap.* 2. *Lib. VI. Anthropog.* Simila quid *Moricœus Maldes fem. groſſ. Lib. I. cap.* 117. a ſe viſum ait *Pariſiis* anno 1666.

En denſum agmen objectionum, quas ingenere prolatas, ſuis adjectis, ubi hæ deerant, hiſtoriolis adornavi, ne quidquam iis deeſſet. Quarum ad ſingulas nunc conabor ordine res, pondere.

Itaque ad 1. ſcilicet ad Rohaltii hiſtoriam. Quando natura variat in variis locandis corporis partibus non eſt quod inde prudens & ſagax Medicus in curando fallatur. Namque ſi a parte affecta quam falſo Medicus aſſignaret, oriretur inflammatio febriſque curam antiphlo-

tiphlogiſticam internis externisque auxiliis applicando Medicus cujuscumque demum partis inflammationem æque curaret.

Verum ſecundo; Medicus non ex ſitu partium tantum judicat, ſed ex morbi Phænomenis, ab excretis a retentis ab actione læſa, & ſic porro. Pulcerrime hanc rem quotannis Cl. *Albinus* venerandus profeſſor meus, in Splanchnotomia Tab. IX. Euſtachii explicans, inculcare ſolet: quandoquidem a læſione in latere thoracis vix ſemidigitum profunda, vulnerari hepar, vulnerari pulmo, vulnerari diafragma &c. queat. Hinc pathognomica, ſi qua adſint, conſulenda vel apparentia ſaltem ſigna, quæ quanam in parte læſio obtineat, indicent. Cum nunc plerique hempatici morbi per licterum ſeſe manifeſtari ſoleant, perſpicax Medicus ilico indicationem veram intelligeret.

Quod ſi tertio paulisper daremus ab hoc naturæ luſune dicam, an errore, Medicos falli, non eſt quod artem vel hinc vituperent adverſarii. Fiant tales luſus naturæ hiſque magis mirabunda; tamen firma ſuis inconcuſſa principiis perſtabit Medicina. Millenorum cadaverum inciſiones res exhibuere, ut juxta naturam in omnibus adeſſe ſolent; differentiis exiguis ad rem prorſus nihil facientibus hinc inde ab Anatomicis notatis. Quod monſtra abludant quod conſueto ordine alia excedant, hoc non infringet propterea Canones quos o-

mnium ſæculorum ſeveriſſima confirmavit ſtabilivitque obſervatio. Neque apud ſolos medicos hocce axioma locum habet, ſed apud alios quoscumque. Hoc ſubvertere qui conatur, næ omnes vel ſapientiſsimos Viros in ſuis juxta conſuetum naturæ morem ferendis judiciis vituperat. Diſciplina quævis tantum a perfectis traditur.

Objectio 2. petita ex *Tulpio* aliud nihil quam medicum illum imprudenter egiſſe, docet; neutiquam vero medicinam hic ſuis deeſſe cultoribus. Revera pulſus ille debilis obſervatur initio peſtis teſtantibus, id qui peſti interfuere, Medicis: verum ex eo ſolo judidicium ferendum non erat. Unde *Tulpius* addit „ Impoſuit viro eximio inuſitatus hicce luſus. Quem ubi vidit cecinit ilico Palinodiam, & pertæſus præproperi judicii docuit ſuo exemplo NIHIL CONSILIIS MEDICIS TAM ESSE INIMICUM, QUAM CELERITATEM; Ars ſiquidem docebat ipſum & alterum carpum, vel, & in jugulo Carotidem tangere, ubi homo belliſſime valere viſus pulſumtam exilem exibebat: Quin & alia quoque indicia conſulenda forent, v. g. horripulationis, quæ primo invadentis peſtiferæ labis momento hominem concutit, vel ſplendoris amænorumque colorum ſubito oculiſquaſi exhibitorum, &c.

Objectio 3. ingens aliquando negotium faceſſit

ſit imprudentibus Medicis. Qui vero artem probe edocti ſunt, norunt quid demum certi ex pulſu, reſpiratione, & urina colligatur, quantiſque opus ſit cautelis ne decipiantur. Sciunt namque primo Pulſum arteriarum renuntiare conditionem definitam cordis, ceu primi motoris: indolem deinde, copiamque, & motum humoris noſtri univerſalis, unde reliqui humores omnes derivantur; tum & ſtatum varium arteriæ ipſius, quæ omnium Corporis partium fere primarium vas; denique in morbis materiæ morboſæ; & movendæ, & motæ, & excretioni paratæ, & jam incipientis ſecerni, indicem eſſe. Secundo, pulſum differre juxta ætatem, ſexum, tempeſtatem anni, actiones animi corporiſque varias, &c. Tertio pulſus vel bonus, vel malos, in genere dictos, tamen ſuas habere exceptiones, ut eſt v. g. *fortis* in Apoplexia; *debilis* in obeſis: *mollis debiliſque*, in ſæviſſima pleuritide ad huc incipiente, ſed in qua præ vi doloris ſuffocatur Reſpiratio.

Hinc bene *celſus* „ venis, inquit, maxime „ credimus, fallaciſſimæ Rei „ Cur? „ quia ſæ„ pe iſtæ celeriores lentioreſve ſunt & ſexu, „ & ætate, & corporum natura. *Lib.* 3. *cap.* 6.

Quæ cum ita ſint haud percipio cur Medicinam hanc ob cauſam vituperent, quum ipſa Tyrones ſuos doceat omnes haſce differentias, atque exceptiones, quibus obſervatis bonum tan-

dem vaticinandi fundamentum præſto eſt; quumque in primis præcipiat & alia quoque conſulere ſigna, antequam Diagnoſis ac Prognoſis formentur: dicente quam pulcherrime *Celſo* loco mox citato „Periti Medici eſt, non „ protinus, ut venit, apprehendere manu bra- „ chium, ſed primum reſidere hilari vultu, „ percontarique quemadmodum ſe habeat; & „ ſi quis ejus metus eſt, eum probabili ſer- „ mone lenire, tum deinde ejus corpori ma- „ num admovere.... Neque in tenebris ne- „ que a capite ægri reſidere debet ſed illu- „ ſtri loco adverſus eum, ut omnes notas ex „ vultu quoque cubantis perſpiciat.

Scripſit equidem ad virum in aula Gallica Illuſtriſſimum *Philipæum Ludovicus le Comte*, ſe Medicos Sinenſes tam peritos in pulſu explorando artifices inveniſſe ut teſtetur eoſdem arteriam per $\frac{1}{4}$ horæ varie tentando & explorando tam exacte morbi cauſam, naturam, exitumque definire poſſe, ut contrario leventur arguantur nunquam.

Tamen an hoc verum ſit vehementer dubito; ſiquidem idem ſcriptor paulo poſt fateatur Medicis illis non ignota eſſe, quæ mox in Vroſcopis arguemus, fallendi artificia. Ut tandem crediderim nihili faciendam ipſorum ſcientiam eſſe. Vid. *le Comte Hiſt. chin. epiſt. VIII.*

Quoad Reſpirationem; hanc Medicina docet. I. deſignare Conditionem preſentem Cor-

dis.

dis , Pulmonum, Cruoris, Liquidi cerebelloſi, Membranæ ſuccingentis coſtas, Thoracis; Diaphragmatis , Abdominis : 2. Eandem variare pro ætate, ſexu, tempeſtate anni , motu animi corporiſque temperie . 3. Exceptiones in Diagnoſi & Prognoſi habere; cum v. g. ſuffocativa Reſpiratio, brevi alioqui Lethalis futura; in Melancholicis, & Hyſtericis talis non ſit, nec etiam in Aſthmaticis , quibus eadem jam in conſuetudinem verſa ſit. 4. Malignos homines dolo malo reſpirationem mutando Medicum turpiter fallere , ni attendat , poſſe . Hæc ſunt quæ Medicina de hoc ſigno docet; ultra nihil quæ nihilominus imperitis vituperatur, quaſi citra ullas exceptiones generalia tantum effata proferret.

Tandem urineæ ſigna mirum quam ciſcumſpecte medicina tradat . Docet namque primo urinam variam eſſe in eodem homine , & in aliis illi comparatis, pro varietate ætatis , ſexus, temperiei, tempeſtatis anni , ſex rerum non naturalium , ac præcipue aſſumtorum . Hinc ſecundo Vroſcoporum artem hucuſque notam ubique fallaciæ pleniſſimam eſſe , ſi Medicus in ferento ex ea judicio non ſimul ad reliqua apparentia in ægritudine ſigna advertat. Tertio tantem cum his cautelis declarare urinam, ut plurimum , ſanguinis indolem impetum, ſymptomata morbi , coctionis , ſecretionis, & criſeos ſtatum; morbos partium per

quas, aut juxta, quas urina perfluit; ut & aliquas in bile, & ex bile natas egritudines, cætera, ſi ſola ex urina, ſola conjiciuntur, admodum in certa, & ridicula fere eſſe, artiſque apud imperitos honorem in opprobrium vertere.

Hinc candide faſſos audivi claros in arte vires *ultra* hæc ſcire ſe nihil. Jactitent alii quantumcumque voluerint, arcanam ſuam, quam utinam poſſiderent! Scientiam: vel ipſi coacti verum fateri inſcitiam prodent, aut eventis ſaltem, apud emunctæ naris homines, convincentur falſitatis. Ætatem conſumere qui vellet omnia vel notiſſima ridiculæ hujus aſcientiæ exempla conſcribere, dum nempe quamvis morbi ſpeciem cujuſque morbi ſtatum mortem omninò non affuturam, vel certo inſtantem, aſſumta intra corpus omnia, geſta corporis animique, hominis ætatem, ſexumque, graviditatem, & alia ex ſola urina conſpecta hariolari ſe poſſe jactitant. Cum vel Nebulonibus, qui Medicos ſcientia vana turgidos animi gratia nonnumquam decipiunt, notiſſimum ſit, urinam ſaniſſimi hominis, quibuſdam clanculùm aſſumtis teterrimorum exhibere morborum indicia. Haud inficias ivero, quod ſæpe plus, quam alii Medici conſulentibus reſpondeant: ſed unde plus reſpondeant, inquirendum. Ignarum nempe vulgus plus loquitur ſæpe quam locutum ſe eſſe novit; ita ut attentus Vroſcopus hanc tacite ſecum ſimplicitatem ridens plenis tandem

dem buccis vatem agere incipiat; vel & aſtute percunctando, quaſi aliud agens, quid demum reſpondeat, ſatis noverit. Rogatus a noſtro *Bevervvykio*, *Thomas Fienus*, *Lovanii* olim in Medicina Profeſſor, ſuam ſuper Vruſcopia ſententiam, reſpondit, hanc potiſſimum ob cauſam id ſe proſequi negotii, quia cernebat hinc complures nummos Medicorum in crumenas redundare; quoad auctoritatem ſibi in reſpondendo conciliandum, ajebat artificioſe interrogando ignaros plebejos, prudenterque ex interrogatis conjecturando, ſæpe rei ſe poſſe veritatem detegere. Vide Beverce. thes. morb. Lib. 1. cap. 2. Cum vero rerum peritus & circumquaque attentus, ne in conſiderate quid effutiat, quo reſponſurus Vroſcopus fulciatur, conſultationem init, videmus magnoſillos Artifices aqua hærere, vel turpitudinem prodere ſuam. Sic amicus quidam meus, juvenis, ſuam propriam ſaniſſimam urinam aſtute detulit ad famoſum Vroſcopum, a quo hoc reſponſi recepit, urinam nempe eſſe fœminæ octuagenario majoris, anxietatibus in Hypogaſtrio vexatæ & neſcio quæ futilia alia. Memini narrantem me audiviſſe Cl. *Boerhavium* quod hujuſmodi jactatori dixerit, ſe depoſito, quodcumque ille vellet, pretio, aliquot urinalia cum virorum debilium urina, alia urinalia cum urina fœminarum viraginum, notis vroſcopo incognitis cuique, urinali appoſitis; inter

ter ſeſe invicem permixturum: quod ſi ex permiſtis urinalibus ille tunc virorum poſſet a fœmininarum urinis dignoſcere pretium lubenter ſe perſoluturum. Verum prudenter abſtimuit jactabundus homo ab hoc pacto ineundo.

Itaque quum Medicina ſobrie ſapere ſuos cultore doceat, & juxta certiſſima indicia cautam diagnoſin Prognoſimque formare præcipiat, manet ei, æternumque manebit ſuus honos; quidquid in eam deblaterentur ignari, quaſi ſua ipſius auctoritate imprudentiam quorundam tueretur.

Verum in artis tutamen & aliud addendum. Bonus Medicus juxta prudentiam artis ſecum perpendens ægritudinem, videmſque probabilem inſtare mortem, cavet quacumque animi Religione poſſit, ne id æger internoſcat: quandoquidem infinitis exemplis conſtet mortem prius dubiam, aut ſaltem remotam longius, percepto mortis timore, propiorem certioremque accidiſſe. Unde *Hipp. Lib. de decente habitu.* „ Neque, inquit, quidquam eorum, quæ inſtant, aut facta ſunt, ipſis indicet. Idcirco „ enim multi ob commemoratam inſtantiam „ aut poſt futurorum prædictionem, ad extre„ morum alterutrum detruſi ſunt. „ Quale præceptum & *Aratæus Capp. pag.* 102. *in curatione ſincupes* dedit. Ergo hæc ægrum celanda ſunt. Si neceſſarii ejuſcordati conſtanteſque animo fuerint, is Medicus, quid ſubſit, indicare

care poteſt; certus quod ægrotantis animum timore mortis dejecturi non ſint; ſæpe vero & inconſolabiles amici Medicorum monita cælare vis poſſunt: Hinc Medicus ab una parte rem indicare veretur; ab altera parte præ animis Religione hominem eo diſponi optans, ut efficiat ea, quæ mortalem vitam cum immortali jamjam commutaturo conveniant, aliquid ſubindicare cogitur. Porro ſi Mors brevi ſubſequatur, vituperant amici Medicum, quod ipſe mortem certo pronuntiare nequiverit, ni forte quidam ultra pergant, afferantque mortem ſua ipſius culpa accidere debuiſſe, qui abſolutum ipſe periculum preſagire non potuerat. Nonne certum eſt vel hinc periti ſagaciſque Medici in dubium vocari peritiam, vel etiam aliquando artis firmitatem?

Quarta hujus §. objectia petitur ex errore; quem magnus *Hipp.* ipſe faſſus eſt. Verum error hic, nec artis nec proprium peccatum confitentis vitio cedit. Quid enim? ſecundo §. dixi multis experimentis; & periculis captis Artis tandem formam acceſſiſſe Medicinæ: ſi ſigna proinde diſtinguendi cranii fiſſuram ab ejuſdem futura nota omnino haud erant, quo tempore *Hipp.* hunc errorem commiſerat, num ne vel hinc artem floccifacias? Eodem argumento aliarum artium diſciplinarumque detrahes auctoritati, quas omnes tempore, & uſu perpoliri exornarique neceſſe fuit. Quin & infortunium in-

inſons *Hipp.* anſam dedit excogitandi Methodum, qua error in poſterum præcaveretur. Unde in *Libro de vuln. cap.* jubet atramento affuſo, dein deterſo, explorare ex atramenti reliquiis futuram an fiſſata ſit, certis aliis deinde ſignis hujus rei diagnoſin cultiſſimam auxit ditavitque Chirurgia. Ut proinde neque ex hoc lapite contemnenda ars ſit.

Verum præterea tantum abeſt, ipſi Hippocrati vituperio hoc cedere, ut bonum virum ſummis potius laudibus accumulet: quippe qui ſemel deceptus adeo propriæ famæ non ſtuduit ut inſontem tunc temporis errorem poſteris tradierit, quo præmoniti in quos ſcopulos ipſe impegerat, hos ii evitarent.

Unde & apud magnos viros praclara hanc ob cauſam gloria cluit æternumque cluet *Hippocratis* men. ſic *Celſus Lib.* 8. *cap.* 4. „a futuris, inquit ſe deceptum eſſe *Hippocrates* „memoriæ prodidit, more ſcilicet magnorum „virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam levia ingenia, quia nihil „habent, nihil ſibi detrahunt. Magno inge„nio, multaque nihilominus habituro, conve„nit etiam ſimplex veri erroris Confeſſio; „præcipueque in eo miniſterio, quod utilitatis „cauſa poſteris traditur, ne qui decipiantur „eadem ratione, qua quis ante deceptus eſt.

Unde *Plutarchus* notante *Foeſio*, hanc ingenuam erroris confeſſionem ita celebravit, ut

eum

veluti exemplum, quod imitentur, cunctis proponat eruditis „Qui reipſa proficit, ait, Hip„ pocratem ſibi imitandum proponit; errorem „ ſuum de capitis futuris profitentem, & in „ ſcriptis referentem; ſecum indignum videri „ reputabit ſi, (cum ille errorem ſuum indi„ carit ne cæteri in eundem errorem incide„ rent,) Ipſe quidem ſuæ ſalutis cupidus, „ non audeat ſuam ſtultitia, & inſcitiam pro„ dere atque confiteri.

Hinc & ipſum imitantur quotquot in arte boni extiterint unquam. Ingens Sydenhamus vira deo clarus in arte, ut ſatis ſuperque antea viſum fuerit, fatetur candide quod, ubi per XX. annos in curandis febribus feliciſſimus fuerat (ita etiam ut *Baglivio* Medicus Febrium κατ' Ἐξοχὴν audiret) tandem febrim Peſtilentialem, ſeſe nondum a priori, methodo egreſſus, primum inde ægrotantem Matronam plurimum læſerit. Quem certe errorem, inſons quamvis fuerit, tamen poſteritati tradere veritus non fuit, ut ipſius infortunio ſaperent cæteri. Vidi *pag.* 121. 122. ut & *pag.* 556.

Memini audiviſſe me narrantem celeberrimum ubi vis Boerhavium, juniorem ſeſe aliquos commiſiſſe errores, quos ſubindicaſſe e noſtra re fore exiſtimabat: imo ne veritus quidem fuit laudatiſſimo ſuo Chemico tractatui caſum inſerere, quo Tyrones Præceptoris infortunio edoceremur, quanta ſit prudentia in arte opus: quam-

quamque pernicioſum ſit ex juvenili ardore tumidum ſucceſſu Medicum ab unius curatione ad curationem alterius concludere. Vide *proceſs.* 192. *tract. chem.*

Perpauci ſunt, fateor quibus tam nivei candoris pectus ſuperi largiuntur: at diffitebitur nemo longe tranquilliore vita homines uſuros, ſi magni in omnibus ſcientiis & Diſciplinis viri, quos ſubinde, ut ut leviuſculi fuerint, errores committant, pro eo, quo ſunt, candore faterentur. Quod cum inaniſſimo famæ deroganti metu negligant, diſſidia ſtudiaque partium inter ſuos Diſcipulos, per fas & nefas ſuorum quoſque Preceptorum figmenta propugnantes, alunt foventque; atque ita omnium hinc oriundorum malorum cauſſæ, exiſtunt.

Supereſt ad 5. hujus §. objectionem reſpondeam. Fateor horum omnium quamplurima, & extitiſſe olim, & hodiedum extare, exempla. Verum ſimul in his omnibus artis ſalutifera prætervideri monita affirmo; quæ certam in certis, in dubiis dubiam, nullamque in plane incertis reſponſionem dari conſulentibus velit. Verus eſt qui de *Drelincurtio* caſus narratur; at artis ille, quam tam egregie callebat, præcepta prætervidit. Pariſini obſtetricantes, quorum craſſiſſimi errores in objectione narrantur, artis ſuæ vel ignari, vel ſaltem obliti fuiſſe videntur; quando ex menſtruo perſeverante fluxu, vel ex habitu pleniore corporis, haud im-

præ-

prægnatas mulieres pronunciavere. Quoad objectam difficultatem de diſtinctione difficili graviditatem inter hydropemque, haud plane diſſentior. Celeberrimus in obſtetricia arte *Moriceus* obſerv. 77. 148. 294. ut & alibi plura exempla fœminarum attulit, quæ ſimul, & hydrope, & comuni IX. menſium morbo laboraverunt. Hinc certe plures fallerentur neceſſe fuit, ſi horum ex alterutro alterutrum negaverint. Idem Moriceus graviditatem cognitu aliquando tam difficilem eſſe obſervat, ut XXIV. exemplis demonſtret fæminas gravidas fuiſſe, quas impregnatas fere nemo ſuſpicatus erat, niſi qui ultra conſuetas pronuntiandi Leges & contra pertinaciſſimam fœminarum negationem, ad alia reſpiciebat. Quod cum aliquibus in caſibus fieri nequeat prudentes in arte viri ultra id, quod ars promittit, progredi non auſi cavent ſibi a præpropero nimis pronuntiatu; ne alios turpiter fallant ipſique fallantur. Quamvis, & hoc ſæpe accidiſſe conſtat, quod in ambiguo caſu data a rerum perito dubia reſponſio, tamquam certa in vulgus ſpargeretur: quæ deinceps veluti certi prognoſtici, aut diagnoſtici gloriam non merenti adſcriptis, vel peſſimi Vatis ignominiam inſonti inuſſit.

§. IV.

§. IV.

Ipſos Medicos ſuam curtam prodere ſuppellectilem, dum quotquot probi inter eos exiſtunt, ingenue fatentur complures ſe morbos ſanare non poſſe: imo plures morbos eorumve cauſas ſe ignorare.

Hoc jam olim quamvis non Medicus eleganter cecinit. Naſo Lib. de Ponto Eleg. IV.

Non eſt in Medico ſemper relevetur ut æger,
Interdum docta plus valet arte malum.
Cernis ut e molli ſanguis Pulmone remiſſus
Ad ſtygias, certo limite, ducat aquas
Adferat ipſe licet ſacras Epidaurius Herbas,
Sanabit nulla vulnera cordis, ope.
Tollere nodoſam neſcit Medicina Podagram
Nec formidantis auxiliantur aquis.

Magnus quoque *Hipp.* & candidi omnes Medici id fatentur, arctoſque quibus præclara ars circumdatur, cancellos pandunt. Omnes boni Philoſophi, Mathematici, quin & ipſi Sacrorum Oraculorum interpetres infinitis in caſibus ſcientiæ, artiſve, quam colunt, anguſtos limites agnoſcunt. Hinc videant qui hanc ob cauſam Medicinam vituperant, in quantos quamque venerabundos alios viros ſtulte inſiliant.

Verum ut, cum aliis, hoc commune habeat Medicina, quod in nonnullis deficiat; tamen id inſigne præ aliis habet, ut ex iis ipſis quæ ſuam

ſuam excedere poteſtatem agnoſcit, doctrinam cumprimis utilem conficiat.

Ita Magnus *Hipp. lib. de Artic. pag.* 824. 825. de inſanabilibus locutus. „ Hæc ad ar-
„ tem, *inquit*, Medicam nihil pertinere dixerit
„ forte quiſpiam. Nimirum quid attinet de
„ his, quæ nullam aplius curationem admit-
„ tunt, copioſiorem adhuc doctrinam facere?
„ iſtud vero plurimum refert. Eadem enim
„ notione, cum iſta (nempe curatu poſſibi-
„ lia, & impoſſibilia) inter ſeſe ſeparari ne-
„ queant, comprehenduntur. Danda ſiquidem
„ opera eſt, ne quæ curationem admittere
„ poſſint, incurabilia evadant; proſpicientes
„ quanam potiſſimum ratione prohibeamus,
„ quo minus eo deveniant ut incurabilia red-
„ dantur. Quæ vero nullam curationem ad-
„ mittunt proſpicere etiam oportet, ne maxi-
„ me noxia efficiantur. Prædictiones autem
„ ſplendidæ & laude dignæ ex eo exiſtunt,
„ quod dignoſcamus quonam, & quanam ra-
„ tione, aut quando res quæque exitum habi-
„ tura ſit, ſive eo tendat ut curationem reci-
„ piat, ſive curationis ſpem adimat.

Jucundum erit aurea hæc Hippocratis verba tripartitim diviſa paulo propius conſiderare.

Vult primo a curabilibus morbis incurabiles diſtinguamus, ut nervos contendere omnes, antequam incurabiles fiant, moneamur. v. g.

in Pleuritide, in Peripneumonia, accerſitus Medicus vere Hippocraticus præmente habet hancce Doctrinam, quod ſcilicet, ſi ſæviat nimium morbus, ſuboritura ſit vel immedicabilis nobilium gangræna partium hominem brevi peremptura: vel ſuppuratio earundem partium, quæ ſi rupta, ſurſumque repens ægrum ilicò non ſuffocet, eum Phthiſicum reddet, poſt viros cruciatus, & miſeram vitam utcumque protractam; mortem illatura; ni forte rarus caſus contingat, quò homò bonitate naturæ pus ex vomica ſua cum ſucceſſive, tum integre evacuet, ulcere dein probe deterſo, atque mandato: vel ſcirrhi, hincque aſthmata dira, & diuturnæ ærumne, ſi morbus eo uſque debilitetur, ut ingens languor furori ſuccedat, quæ miſerum ægrum excruciabunt crudeliſſime, vel ſubitaneæ morti ereptum, lentæ tradent.

Hinc ſapientis Medici in ægrorum ſalutem intenti eſt morbi impetum tam prudenter moderari, ut nec a ſævitie nimia gangræna fiat, abſceſſuſve harum partium, nec a moderamine nimio vires omnino proſternantur. Dixerat ingens *Hipp. Aph.* 2. *num.* 42. „ Solvere „ Apoplexiam vehementem quidem impoſſibi- „ le, debilem vero non facile. „ Hinc ſane divina eſt doctrina illa, quæ me doceat ad prima eaque manifeſtiſſima ſigna futuræ propediem Apoplexiæ cunctis velis contendere

rem-

remiſque, ut illa, quæ ſemel nata, atque fixata, vel omnino non, vel ſaltem difficillime curabilis eſt; in ſuis primordiis præfocetur. Scio Phthiſin, maxime hereditariam, incurabilem eſſe, ni prius ſanguinis ſputum præcaveatur. Quare meum erit ſedulam navare operam ne umquam Hemoptœ contingat, qua ætate illa in hacce familia contingere ſolebat. Hæc utilitas prima, eaque cum maxime inſignis, doctrinæ de inſanabilibus morbis.

Alter ſcopus *Hipp.* tradendæ hujus doctrinæ eſt, ut præcaveatur, ne quæ inſanabilia mala ſunt, magis noxia efficiantur; ſed ut reddantur quantum ejus fieri poteſt, tolerabilia. Vocatur Medicus ad hominem cui ex inflammatione ventriculi, aut inteſtinorum tenuium ſcirrhus in loco firmatus remanſit; quem certe novit eſſe paſſim incurabilem. Novit proinde ſuarum tantummodo partium eſſe, ut hominem tali Diætæ, tali vitæ Regimini addicat, quæ nulla rationem ſcirrhum irritare poſſint, jubeatque ab omnibus religioſiſſime abſtineat, quæ vitam adhuc utcumque tolerabilem, ſcirrho jam in dirum mutato cancrum, quovis carnificio intolerabiliorem reddant. Podagram firmatam Medicina, quantum ſcio, inſanabilem pronuntiat; quidquid jactitabat olim *Paracelſus*. Quin, & ipſe in Cæſaream aulam accitus reſpondere proſſimis non potuit. Empyrici complures inani ſpe fefellere Magnates,

 qui-

quibus & nummos infinitos emunxerunt , & morbum reddidere pejorem. Namque vel ad tempus tam feliciter eum profligarunt, ut immanior longe frequentiorque deinceps redierit , vel ita ab iis , quas occupabat exedebatque , partibus fugarunt , ut nobiliora viſcera occupans mortem intulerit : ut ante aliquot annos patuit uſu Radicis *Ariſtolochiæ rotundæ*, ſive *tenuis*: quæ, ut narrantem audivi Clariſs. Virum *Ooſterdyk Schagt*, Præceptorem meum maxime venerandum , hac in urbe ceu ſummum in Podagra arcanum venditabatur: cujus ope curationes miræ viſæ; ſed tamen hoc infauſtiſſime cum ſucceſſu , ut deinde quamplurimi morerentur poſt diriſſima ſymptomata , nec diſcrimine evaderent alii , niſi peccante materie ad illud, quod obſederat, ante membrum revocata. Qui hoc novit Medicus unam habet , ad quam confugiat , ſacram Anchoram , ſcilicet Diætam vitæque Regimen tale , quo obſervato morbus longa annorum ſerie tolerabilis fiat , aggrediaturque cum vicibus rarior, tum ſævitiæ mitior.

Jure ergo meritiſſimo Cl. *Boerhaavius* in laudatiſſima *atrocis rariſſimique Morbi Hiſtoria altera pag.* 2. „ Utinam , inquit , firma lege „ conſtitutæ eſſent notæ , quibus medicus ſanari, neſcios dignoſcere queat Morbos, atque „ ab iis, qui artis opem tractabiles admittunt, „ caute diſtinguere? Nonne felicius longe di-

„ ſci-

„ ſciplina hæc poſſet exerceri? Vel ea utique „ gratia imprimis, quod contrariis ſæpe re- „ mediis haud exaſperaretur, quod corrigi ne- „ fas. Utinam in ordinatas ergo Claſſes di- „ geſtos cerneremus morbos ſanabiles, atque „ inſuperabiles penitus! ne negligenter illi, „ ne temere hi, quotidie tractarentur ab his, „ qui præterquam quas res ipſa habet mole- „ ſtias, majora ſæpe incommoda arte inani „ aggravant.

Tertio denique tantum abeſt ut inſanabilium doctrinam dedecori eſſe Medicinæ credat *Hippocrates*, ut potius immortali eam gloria hinc clareſcere cenſeat; quando Medicus probe inſtructus ejuſdem limites exilire non auſus futura prædicit. Unde & alio in loco Medicum, qui morbum omnino ſanari impotem inſanabilem eſſe pronuntiat, non minorem artificem eſſe cenſet eo, qui ſanabilem curat. Videri poteſt *lib. de Arte*.

Addi forte pro quarta ratione poſſet doctrinam inſanabilium malorum hinc utilem eſſe præprimis, ut pro ſua quiſque virili ſtudeat aliquid, quod morbum ex hac lugubri Claſſe eximat, indagare. Namque, ubi in Catalogo Medicorum video, Phthiſin veram, Apoplexiam illam quæ *Hippocrati* ἰσχυρη nuncupatur, ſcirrhos completos Cancroſque extirpatu impoſſibiles, Podagram, vulnera complura &c. pro inſanabilibus haberi, non eſt quod

 cre-

credam nemini umquam ſanabilia fore. Veſicæ urinariæ perfectio *Hippocrati* lethalis fuit, ac revera erat; poſterior autem ætas comprobavit ope Catheteris Urina perpetuo educta, perſanari vulnus, illudque ita inſanabilium Claſſi exemit. Venerea Lues dum Europæos primum invaſit incurabilis habebatur; deinde vero mortalium induſtria curabilem ſe eſſe demonſtravit. Vidimus §. 2. vulnera a telis Indorum venenatis inflicta fere incurabilia, deinceps uſu herbæ *Mungos* curata fuiſſe. Narrat *Hieron. Cardanus* fuiſſe hominem in Longobardia adeo vagabundum, ut ad compoſitum ordinatumque vivendi genus perducere eum nemo poſſet, qui idem inſipido Medicamento Cancros reipſa curabat; quem, quia arcanum ante mortem non revelaverat, credit *Cardanus* æternas jam apud inferos penas luere. Qualis hiſtoria, & de homine alio in Patria Leodienſi, & Brabantia idem efficiente ſcriptis proditur. Quidni & in humanarum calamitatum ſolamen idem aliquando tum in hiſce, tum in aliis, futurum credamus? Dies forte dabit, quod hora negat. Interim quamdiu ſapientiſſimo, & beneficentiſſimo rerum omnium Moderatori hunc nobis favorem concedere non placet, noſtrum erit præclaræ intra limites Artis quietos & contentos eſſe.

Ultimum quod in objectione dicebatur, ſpecta-

ſtabat morbos quoſdam, quos ipſos, eorumve cauſas Medicus ne indagare quidem poſſit. Hujus rei exemplum unum, alterumque dedit Cl. *Boerhavius* in hiſtoria mortis Nobiliſſimi Architalaſſi noſtri *de Waſſenaar*, & Marchionis *de S. Auban*: quos binos tractatus eo conſcripſit ſcopo, ut oſtenderet impoſſibile fuiſſe hos morbos quiſquam ut a priori cognoſceret; deinde ut ſi hos eoſdem morbos deinceps aliquis cognoſceret, ſimul curationis intelligeret impoſſibilitatem. Vide *Hiſt. primæ pag.* 60. & *Hiſt. ult. pag.* 29. & 30. Verum ſi vel hinc Medicorum ordo minoris habeatur, crediderim & reliquarum ferme omnium ſcientiarum Proceres longe minoris, quam nunc merito habentur, habendos fore. Probi viri eſt magni facere quotquot in commune bonum eo, quo a Deo donati ſunt, lumine utuntur; nec minori eos honore proſequi, qui ultra limites ſibi circumdatos exſilire non auſi, ignorantiam quarundam rerum vireſque imbecilles, candidi fatentur.

§. V.

Homines plures abſque Medicorum ope curatos.

Lib. de Arte hanc ſibi objectionem refellendam *Hippocrates* ſumens, ait vel hinc Medi-

cinæ majeſtatem , atque gloriam ſummopere inclareſcere ; ſiquidem homines citra adhibitos medicos ſanati, cæco tantum impetu , & caſu aliquid geſſerint, vel non geſſerint ; aliquid ſibi inceſſerint , vel non ingeſſerint ; aliquid ſibi applicuerint, vel non applicuerint ; ex quibus factis , vel omiſſis melius pejuſve habuerunt. Quod ſi ergo hi forte fortuna ſanitatem adepti ſunt, tanto majoris medicinam eſſe faciendam ; utpote quæ ex antiquis , & perpetuis obſervatis ejuſmodi Regulas habet , quæ doceant an, quæ, quomodo, quibus, & quando omnia hæc facienda, vel omittenda ſunt. Sane hiſce *Hippocratis* verbis vèrius nihil. Si enim homo artis Nauticæ plane ignarus per indomitum mare nave vectus, felicem tandem portum nanciſceretur, hic nauticam Artem non niſi ſumma cum injuria vituperaret , cum e contrario Artis hujus præſtantia vel hinc maxime innoteſceret ; utpote quæ ejuſmodi præcepta tradat, quibus vela componere, gubernacula dirigere, evitare ſyrtes , ventos obſervare, acum contemplare nauticam, & infinita id genus alia edocti nautœ , id ſemper ex arte faciunt, quod jactator ille ſemel fortunato caſu fecerat. Qui idem ſi ventos procelloſos, ſi incognitos ſcopulos offendiſſet, naufragium paſſus fuiſſet , quia ex arte inſtructus non erat.

Sic fateor , ſanantur caſu aliquando citra Medici opem homines , idque longe , lateque fama

ſama divulgat ; ſed quot homines e contrario non accerſito Medico intereant , atra tellus abſcondit , gremioque occultat ſuo . Qui vero ſanantur ſi ſine Medico , ſaltem non ſine Medicina, ſanantur : cum ignari omnino id vel geſſerint , vel non geſſerint , quod ex firmis artis principiis bonus Medicus facere , vel omittere, vel moderari ſe oportere, e re fore judicaſſet.

§. VI.

Sanatos homines adhibitis quidem Medicis, ſed iiſdem vel ab ægro, vel a Pharmacopola deceptis.

Fateor nonnumquam id contingere quod objectio prima parte habet: Cauſamque cur ſic nonnulli emergere periculo viſi ſint, triplicem reor.

1. Homines hi malum nacti erant Medicum , ſpontaneoque appetitu ducti ejuſmodi ſumſerunt quibus bonus Medicus ad morbum expugnandum meliora non noviſſet. Hoc poſtea patebit §. VII. Vel 2. peccarunt hi ægri contra Medici mentem in re minimi momenti , ita tamen ut præcipuum curationis ſcopum evertere non potuerint. Vel 3. graviter peccantes in Medici præceptum bonitate Naturæ morbum nihilominus vicerunt. Hoc §. VIII.

VIII. latius. Verum quot miſeros contra numerare liceret, qui ſic agendo peſſime habuerint? Bene ajebat *Hipp. lib. de Arte*. Homines fortunæ adſcribere, ſi qui bonum nacti Medicum, eique obaudientes emergerent; medicorum vero imperitiam accuſare, ſi qui contra eorum præcepta clanculum peccantes interirent. Imo iis, qui Medicorum monita ſpernunt, morientium numerum denſo augeri agmine credit.

Hinc ſaltem patet non niſi fortuito ejuſmodi homines convaleſcere, plurimos vero ſua ipſorum culpa interire. Ergo neque vel hac ex parte Medicina vituperanda.

Verum ſi digredi extra orationis cancellos, vel paululum liceat, adnectam libenter unam alteramve conſiderationem.

Quod Medicorum monita ſpernantur, hoc vel ipſorum Medicorum, vel ægrorum, vel denique ægris invigilantium cuſtodum vitio fit.

Medici namque ipſi materiem medicam non edocti compoſitiones abſque ullo judicio præſcribunt: quas, utpote ſapore nauſeoſas, adſpectu horrendas, odoreque intolerabiles ægri ita faſtidiunt, ut mori, quam ſumere, ſæpe malint. Præterea frequenter id animadvertas, ut Medici, Chirurgique in ſemet ægrotantes benigniſſimi, quovis aliquando Tyranno crudeliores ſeſe in alios præſtent; quod ſi Medici com-

commiſerationis erga proximum meminiſſent, tædioſa pocula in ameniora, deteſtandos bolos in facilius ferendos, medicamenta alia adſpectu, odore, ſapore, quovis carnificii genere atrociora, facili Marte mutare ingratiſſima; aut ſaltem in minus ingrata poſſent. Quam artem Expertiſs. *van Svvieten* ſerio crebroque inculcavit diſcipulis ſuis, quorum e numero me fuiſſe gratus agnoſco.

Cur enim, ſi formulas ſimul, & indicationi morbi, & ægri placitis reſpondentes concinnare poſſumus, non concinnaremus? cur ægrum ſuo jam ſatis miſerum morbo fruſtra torqueremus? præcipue cum hæc imprimis utilitas hinc oriatur, quod ægri tanto obedientius gratiora ſumant?

Dolendum profecto quod tam parum huic rei ſtudeatur. Electuaria dicta miſcent hauſtibus purgantibus, in quibus, a pulpa caſſiæ, a pulpa prunorum &c. ingrato adſpectu flocculi inhærent, qui nauſeam creant; cum tota efficacia pendeat a Scammonio, a Rhabarbaro, a foliis ſennæ &c. quæ ſeorſim ſine illis pulpis ſemper proſtant, ut mixturis diluantur. Quid ergo impellet Medicum ægros ſuos fruſtra ut ſic torqueat, cur decocti ingrati faſtidium corticibus citri, vel aliis gratiſſimis additis indicationi non repugnantibus, vel eidem faventibus, non corrigemus? Præſertim cum nauſeoſa illa nauſeam, vomitum, anxietatem,

fa-

faciant, quæ ægro obſunt, orroremque incutiunt a medicamentis. Sic felices tunc exiſtimant ſe ægri, ſi Medicum fallere queant, reſpondentque ipſi redeunti remque roganti ea, quæ juſſerat, abſumta eſſe: Lagena interim aut Pyxide clam in cloacam evacuata. Profecto & in his, & in omnibus humaniſſime cum egrotis agendum eſſe ſummi Artis parentes docuerunt. Sic *Hipp. Epid. VI. ſect.* 4. *n.* 7. „ In quibuſdam „ ægrotis eſt gratificandum, velut eſt ut ſcilicet „ cibus, & potus pure conficiantur, puraque „ ſint quæcumque viderint, & quæ tangunt „ mollia. In aliis quoque gratificari oportet, „ quo non magnam noxam afferunt, aut quæ „ facile ſarciri queat, veluti frigida, ubi ea „ opus eſt. In his etiam Medicum ægroto ſe „ gratum præbere convenit, qualia ſunt in„ greſſus, ſermones, corporis habitus, ve„ ſtitus, tonſura, ungues, & odores. *Aræteus Cappadox de cur. acut. lib* 2. *cap.* 2. in Epithemate præſcribendo jubet grata odorifera, prout medicaminum efficacia, lenitate, odore, opus eſt, admiſceri aliis „ ſiquidem & ægro„ tantibus gratificari decet. „ Et *lib* 1. *cap.* 1. *de cauſ. & ſig. chron.* loquens de diurnorum morborum moleſtia „ Mehercule, inquit, in „ magna animi conſtantia diu præſtanda, au„ xiliis variandis, jucundis citra noxam ægro „ concedendis, ipſoque decipiendo, Medici „ virtus atque excellentia dignoſcitur. „ Errant

rant itaque turpiter, qui ſuam erga ægrotantes ſeveritatem Antiquorum ſevera, & tetri diſciplina larvant: cum venerandæ Antiquitati nil acceptius eſſet; quam ſapienti morum gravitati comes nobiliſſima urbanitas, pectore candido nata, non ficto animo exhibita; cui nobiliſſime virtuti modernorum urbanitas ne vix quidem comparari poſſit. Hæc de Medicis qui partim in culpa ſunt, quominus medicamina ab ægris aſſumantur.

Verum ipſi ſæpius ægroti eorumque cuſtodes dicti, maximam partem in cauſa ſunt hujus infortunii. Namque vel ex negligentia, vel ex perverſo ægri appetitu, vel ex imaginaria ſapientia, qua cuſtodes ægrorum, maxime mulierculæ, Medicis præſtare ſe autumant, ſalutaria eorum monita circa victum medicamina, totumque rerum non naturalium uſum floccipendunt, redeuntique Medico, ac rem ſubolfacienti, mendacia vendunt.

Quam rem expertus *Hipp.* monuit Medicum qua ſingulari ratione id præcaveat. *Lib. de decenti hab.* „ adſit, inquiens, & diſcipulis „ aliquis, qui præſit, quo præceptionibus ci- „ tra amarulentiam utatur, & quod imperatum „ eſt ſubminiſtretur, ex his vero deligendi, „ qui jam in arte provecti ſunt, ut ea, quæ „ ſunt uſui exhibere, vel ſecure offerre ſciant, „ neque in intervallis quidquam te lateat. „ Nullius vero rei curam plebeis umquam

„ com-

„ committas; alioqui ejus, quod male factum „ eſt reprehenſio ad te redundabit. „ Certe cum ſenior tunc temporis Medicus diſcipulos ſub ſua cura erudiendos ſemper ſecum habebat, poterat ille ingenti cum ſuo ægrotique emolumento aliquem, qui ægro invigilaret, redeuntique Medico omnium rationem redderet, præficere.

Quare jure merito feliciores hac in parte exiſtimamus cum Medicos, tum ægrotos, in Brabantia, vel alibi, ubi Religioſi ordinis viri vulgo *Alexiani* dicti ægrotantibus viris, & fæminæ dictæ *Sorores nigræ* ægrotantibus fæminis invigilant, Medicum dum ille ægrotum inviſit, audiunt, ſtricteque, quæ ille juſſerit obſervant; ac redeunti omnium, quæ geſta ab ægro, & circa ægrum ſunt, rationem examuſſim referunt.

Qui quidem felicitatis gradus obtinendi ejuſmodi homines, qui unice huic negotio deputentur, cum difficile acquiratur; noſtrum erit, quantum ejus facere poſſimus, probatos huic negotio homines præficere; prudenterque, atque humaniter arcere eos, qui vel ipſi Medicinam facere deprehenduntur, vel contra citrave Medici mentem ægrotantem dirigunt.

Sed ut eo, unde digreſſus ſum, revertar; ultima objectionis pars ſpectabat ægrotos, qui Medicis a Pharmacopæo deceptis convaleſcunt.

Hos

Hos curari poſſe aliquando negare nolim, 1. in re minimi momenti Pharmacopæo peccante ut v. c. ingredientis alicujus doſin paulo majorem minoremve exhibente, qua in doſi permutanda periculi ſuberat nihil.

2. Mirum aliquando non eſt ægros convaleſcere, quando Medici merito decipiuntur: præſcribunt enim nonnunquam pinguedinem unius animalis, quam ſuperſtitioſe pinguedini, aut medullæ alius animalis præferunt. Plures aquas ſtillatitias religioſe diſtingunt, quas callidus Pharmacopola probe novit neque a ſe invicem, neque a pura aqua deſtillata vel cruda, viribus differre. Pulveres abſorbentes ex corallis, ex matre perlarum, ex margaritis pretioſis, præferunt Cretæ, lapidibus cancrorum, &c. In his, & ejuſmodi farinæ aliis cum decipiuntur Medici, non eſt quod multum damni inde patiantur ægrotantes.

3. Ut alia occaſione paulo ante dixi nonnunquam emergere poſſunt ægri hujuſmodi etſi peſſime peccaverit Pharmacopæus; quando bona fortiſque Natura morbum non modo, & adverſa remedia vincere novit, maxime quando per ſeſe graviſſimus morbus non ſit. Ita pulcre *Hipp. lib. de priſc. Med. pag.* 11.

Verumtamen & hoc cuivis exemplis heu! nimium tritiſſimis conſtabit plurimos peſſime habuiſſe, vel & interiiſſe ægrotos, quorum Medicos ita luſerant pharmacopæi.

Unde

Unde ratione omni non caruerunt eorum monita, qui Medicum ſuas ipſius adornare, & præparare formulas debere cenſuerunt. Horum ex claſſe non infimus fuit Nobilis Eques *de Montaigne* in libro ſuo *Eſſais* gallice dicto. Verum idem ille Vir præ ardore impetuque refellendi Juriſconſultorum ac Medicorum vitia, non ſemel totam vituperat diſciplinam, ſibique obloquitur multis ſane in locis. Nunc enim neceſſe ait ſuas omnes, ipſe ut paret Medicus, formulas: Nunc iterum ait Medicum, qui jam non amplius antiquo Ægyptiorum more uni tantum morborum generi, ſed pleriſque curandis ſe paratum exhibet occupatiorem eſſe quam ut ea, qua par eſt ſedulitate, atque induſtria ſingulis invigilet. Neque etiam antiquis illis temporibus, a Medici officio erat ſeparata Pharmacia. Ut proinde Vir nobilis alterutrum dicendo ſe ipſum explodat. Sane ſi ab una parte e re fore arbitramur medicamenta ipſe ut paret Medicus, quo, & tutius procedat ipſe, & æger minus periculi ſubeat; mox ab altera parte magna enaſcitur ſuſpicio ne is, qui ægrotis inviſendis totus occupatur, præparandis medicaminibus ſufficiat. Si cordati Medici praxi multis ab annis, jam aſſueti teſtantur, ut ipſe audivi, ſe tutos in conſcientia non eſſe, niſi ſingulo die bonam temporis partem annotando, & meditando inſumſerint, ut quæ a ſe geſta ſunt examinent,

quæ-

quæque in decurſu morborum , licet haud inſolitorum , ſibi , prout ſeſe offerent caſus , agenda erunt , præmeditentur ; fere concludo Medico modicam exercenti praxin temporis forte ſatis cum ſtudendo , tum præparando, affuturum : plurimam vero praxin habenti timendum fore, (quod inculcantes ſæpe præceptores audivi) ne ejuſmodi Medicus Empiricorum moribus ſenſim, atque inſcius aſſueſcat; id eſt , ne formulam unam eandemque ſæpe præparatam in memoria habens paucis præparationibus plurimas repleat lagenas : niſi forte domi apto gaudeat famulo , qui huic negotio ſolus ſufficiat quamquam , & abſens ab illo famulo Medicus bonis Pharmacopæis æque fidere forte poſſit.

Quare laudandus potius magnarum in noſtra Rep. urbium mos , quo, juxta probatum cuique urbis Medicorum collegio Diſpenſatorium, Pharmacopæi ſeſe gerere ſub magnis pœnis, legeque ſevera teneantur , ita ut Medicus certus ibidem, atque ſecurus ſit de Pharmacopæorum fide , hique ipſi omnibus probe inſtructi opus non habeant, quid pro quo obtrudere. Hoc tantum ultra optandum foret , ut ſevera lege ſtatueretur quemque Pharmacopæum , mox a præparatione medicamenti , nomen aſſumturi chartulæ ad pixidem vel lagenam appenſæ inſcribere oportere ; ne forte ejus famulus multas præparationes ſimul ſe-

cum gerens, ut ſuam cuique afferat, obtrudat alienam.

§. VII.

Alios ſanitati redditos, rerum uſu earundem, quas Medici audaciſſimo præſagio peſſima quæque effecturas prædixerant,

Reſpondeo hoc aliquando contingere quando Medici effectus rerum quarundam nimis hyperbolice deſcribunt ita ut deinceps his effectibus haud ita, ut quidem præſagi erant, contingentibus, merito derideantur.

Sed aliud eſt quod plus ad rem facit. Caſus revera quidam ſunt, in quibus natura per vehementem, ac mirabilem prorſus appetitum morbi nonnumquam remedium indicat. Homo putrida in primis viis ſaburra laborans, appetitu inſatiabili fertur in haleces, ſalſamenta, acetum, cereviſiam acidam, acida poma &c. quæ certe omnia putredini contraria ſunt. Interim Medici fruſtra moliuntur per ſua *Stomachica* dicta ſedare nauſeas &c. malumque augent; quin & hanc ſpontaneam Naturæ indicationem ſpernentes quaſvis teterrimas, ſi uſurpaverint ægri minas intentant; neve ulla ratione appetita acquirere poſſint, amicos etiam, atque etiam ſerio monent. Nihilominus, non quieſcente natura, æger curat clanculum ſibi

ſibi deſiderata afferri quibus copioſiſſime aſſumtis a redeunte Medico reperitur ſanatus. Sic dum vera morbi cauſa haud ſatis attentus Medicum latuerat, Natura ad curationem per ſe ducebat. Cum olim Chemici plerique Medici, Hippocraticæ veritatis ignari, ægros ſuos acutis conflictantes ab omni omnino potu tyrannice arcerent, & interim calidis aromaticiſque corpora exardeſcentia in æſtum intolerabilem conjicerent; ægri, Natura ducente, aquoſa, ſubacidula, ſubfrigidiuſcula inſatiabili deſiderio appetentes, & clanculum haurientes, ſalutem ſenſim recuperaſſe viſi ſunt. Omnia hæc exempla, docent Naturam ſagacem aliquando ægrotantem inducere, ut ea appetat, hauriat, iiſque hauſtis ſaluti reddatur, quæ vel minus attentus, vel ridiculis ſyſtematibus infatuatus Medicus minax vetuerat. Non quod ſentiam huic appetitui ſemper obſecundari oportere, qui error foret craſſiſſimus, ut mox dicam, ſed monere volui eum non ſemper negligendum, atque cohibendum eſſe, imo attentionem Medici nonnunquam requirere. Vide hoc eleganter apud *Sydenh. pag.* 367.

Verum ut ut hæcce res ſe habeat, caſus hi longe rariores contingunt, quam quidem illi quibus conſtiterit, ægros per fas nefaſque Medicorum monita ſpernentes vitam cum morte, aut levem ſaltem morbum cum graviſſi-

mo, aut brevem cum diuturno commutaſſe. Quotieſne vel morbum atrociorem, vel ipſam mortem ſibi conciliaverint ægrotantes, ubi in acutis gelidam modo quovis prohibitam aquam, aeremve affatim hauſere? Quoties ne Hyſtericæ fæminæ ad angores animi frequentes ſanandos, doloreſve Pleuritidem, vel alios morbos fere mentientes abigendos, invitis Medicis ad frequentiores ſanguinis miſſiones confugiunt; maxime cum poſt M. S. aliquantulum ſolaminis expertæ videantur dum interea frequenti M. S. magis debilitatæ magiſque, in triſtiſſimi ſui morbi frequentiores, ac læviores incidant paroxiſmos? Quis ignorat Phthiſicos anſietatibus incredibilibus vexatos ad alvi purgationes, Medicis triſtia fruſtra vaticinantibus accurrendo, fluxum alvi, mortis in Phthiſi prænuntium, ſibi præmature conciliare? infinitus ero ſi retulerim plurimorum Podagricorum Hiſtorias, qui contra morbi ſævitiem fallacia Empiricorum ſolamina experti, ad redintegrantes Paroxyſmos eadem ſibi geſtiunt apponi; fruſtra dehortante Medico ſagaci, probeque gnaro in hiſce ærumnis moderato regimine totius vitæ, & ſumma tollerantia, atque patientia in Paroxyſmis præſtantius reperiri nihil. Hunc vero ſpernentes ægri ab momentaneo ſolamine crebriores experiuntur, ſævioreſque Paroxyſmos; vel materiæ podagrica arthriticave ad interiora nobiliora repulſa

in

in ineluctabilem mortem, aut præſens ſaltem ejuſdem diſcrimen, miſeri incurrunt.

§. VIII.

Multis imo teterrimis, aliquando, e morbis convaluiſſe homines, curantibus ejuſmodi Medicis, quos famoſi alii Artis Antiſtites tamquam methodo ſegnore, vel fortiore utentes, vituperant.

Data fuit, ni fallor, jam pluries ad hanc objectionem reſponſio; quæ tamen per momentulum nos iterum detineat, tracteturque paulo explanatius.

Ad partem illam objectionis, quæ Medicos fortiori nimis methodo utentes ſpectat, reſpondebit *Sydenhamus pag.* 152. ubi tam pulcras curandarum variolarum regulas tradiderat. „ Hæc ſane, inquit, vera eſt ac genuina me„ thodus . . . . . & licet non negem multos „ regimine admodum oppoſito tractatos, ni„ hilominus convaleſcere, fatendum eſt tamen „ . . . . plurimos etiam interire: quin & alii „ complures fatis pariter concederent, niſi „ vel a frigidiore tempeſtate, in quam inci„ dit morbus, vel a Phlebotomia aliter ſu„ pervacanea, atque inutili, nuper cele„ brata, ſervarentur. Et *pag.* 168. & 169. „ deſcribens febris continuæ varioloſæ di„ ctæ curationem. „ Hæc ſane methodus,

 ait

ait, optime mihi ceſſit . . . . Non quod ego numquam via longe contraria incedentibus ſpectator interfuerim, adhibitis ſcilicet cardiacis „ & calido Regimine, ægro nihilominus a morbo ſæpe liberato: ita tamen ut mihi ſemper videretur is non mediocre diſcrimen „ adiiſſe, nulla id ſuadente neceſſitate „. Deinde exempla affert aliorum Medicorum, qui calido ſuo regimine Petechias numeroſiores, ſitim immaniorem, linguam ſiccam ac ſæpe nigram, ſudores antea provocatos, penitus nunc intercidentes, ob exauſtum ſanguinem effecerant; deinde ſanguine novis liquidis repleto vi medicamenti febriſque Criſin faciebant, coactam nimis, ac periculoſam, rariuſque contingentem.

Ex *Hipp. lib. de pr. Med.* jam alibi reſpondi cauſſam, cur ſub violentioribus Medicis ægri emergant, hanc eſſe præcipuam quod æger, & vim ſui morbi, & imperitiam violentam Medici ſimul bonitate naturæ vincat: ſiquidem tunc quando, vis morbi tam magna non ſit, ut etiam longe graviora homo ferre poſſet. Quam eandem rem confirmat Moricæus, quam plurimis exemplis gravidarum fæminarum, quæ ut hydropicæ validiſſimis tentatæ hydragogis, vel ut ſcirrho uterino laborantes variis modis a peſſimis Medicis Chirurgiſque tractatæ; vel ut menſtruorum retentione correptæ M. S. ex pede aliaque perverſa

ſa remedia expertæ, tamen feliciter prolem enixæ ſunt tempore requiſito. Vide ejuſdem *Obſerv.* 161. 195. 224. 305. 429. 471. 524. 642. 644. 690. 697. Quæ quidem omnia docent homines ſuis fortioribus uſos poſſe nonnumquam bonitate naturæ periculo emergere; ſed tamen tam parum huic draſticæ methodo favent, ut laudatus mox *Moricæus obſ.* 644. pulcre advertat eodem jure Artem bellicam vitæ tutiſſimam dici poſſe, quia viſi ſunt homines ſine ullis vulneribus multiplici annorum ſerie præliis, atque obſidionibus urbium interfuiſſe.

Verum ſecundo, & alios reperias, qui vulgo prudentiſſimi audiunt, quique tam lente, tam circumſpecte, tamque raro medicamenta paulo fortiora ingerunt, ut vix auſint doſin ultra minimam exhibere, vix paulo acriora propinare; ſed ægrum ſuo potius fato committere, quam vel illum interturbare malint, ac quia tamen aliquid dandum, ejuſmodi exhibeant, quæ certe vi ſua hominem ad plures non mittent. Facile eo inducor ut crediderim, bonos illos viros ad hancce praxeos mollitiem perveniſſe, quia vel proprio periculo datis intempeſtive acrioribus, vel audaci Agyrtarum methodo perterriti didicerant, quam truculenta ſæpe atque exitialia mala hinc orta fuerint. Verum nonne hocce eſt ita Scyllam evitare, ut incidant in Caribdim? Nam-

que non minus peccat Medicus negligendo e-juſmodi dare, quæ languens ſtimuloque indigens Natura indicat; quam Medicamenta vel copia, vel vi excedentia, aut intempeſtiva, exhibendo. Quid enim? Ubi homo in aquam incidit, numne prudentes dixerimus eos, qui ad ripam ſtantes hominem tantum lapidibus non obruunt? Certe eorum erat ſedulo, & confeſtim funes projicere, harpagineſque la-ctanti cum undis porrigere, quibus ille abreptis in continentem duceretur. An vero illi cæteris prudentiores ſe exiſtimabunt ſi hominem tantum ultra non demergant, otioſos cæterum humanæ calamitatis ſpectatores agant: quia viderunt audiveruntve, alios nimium impetuoſe feſtinanterque agendo hominem aquis illapſum profundius merſiſſe, aut imprudenter porrectis harpaginibus vulneraſſe lethaliter? eodem ſane modo prudentes noſtri Medici ſe gerunt. Specioſo prudentiæ titulo larvati dicant Naturæ tantummodo obſervatores ſeſe Miniſtroſque eſſe, cujus impedimenta tantum auferenda ſibi ſunt, viſoſque non paucos hac ſua emerſiſſe methodo. Sed eodem pacto illi in ripa agentes, & ſubmerſum non ultra demergentes excuſabuntur, quia pene ſubmerſi homines aliquando viſi ſunt citra auxiliatrices adſtantium manus ripam, aut navim propinquam conſcendiſſe. Sic putaverim in medicina facienda haud ſecus, qui minus ni-

hil-

hilve ; quam qui nimium agunt , culpandos eſſe.

Hinc ſapiens ubique *Hippocr. lib. VI. epid.* 1169. Μηδεν εικη, μηδεν υπεροραν nempe,, Ni-,, hil *temere* agendum eſſe, ut & nihil *negli-,, genter* ,,. Et *Aræteus Capp. in curat. Epil. Chron.* ,, Νυν δε χρη ȣδεν υπερορην, μηδε ,, πρησσειν τι εικη ,, Utique nihil prætervidendum, aut ſpernendum eſt negligenter, nihilque *temere* faciendum.

Itaque quicumque in utramvis partem nimium inclinant, peccant medium tenuere beati, qui & mollioribus utuntur ubi opus eſt, & fortiora non negligunt ubi indicantur.

EPILOGUS.

Sic plurimas eaſque præcipuas, ad quas relique omnes referri poſſunt, objectiones, quæ in artis quam amo, quam colo, quamque quoad vixero, ſtrenue exculturus ſum, dedecora proferuntur, ſi non omnino exploſi, explodere ſaltem conatus ſum : cæterum ſermonis barbariem, juveniſque artem a limine tantum ſalutantis impolitam balbatiem tum benignitate ſolita, tum divinæ acutie mentis, Lectores expoliant, defectus ſuppleant, cunctaque æqui bonique conſulant, etiam atque etiam rogo.

Quæ in præclaræ artis opprobrium objiciuntur,

tur, candidus recenſui; ſi quid veri liſinerat, ingenue faſſus ſum; ſi objectioni factum eandem confirmans deerat fidelis adjeci: ſcilicet ut integras hoſtium copias, quibuſcum mihi concrediendum erat, totas armatas, & catafractas ab omni parte intrepide luſtraſſe viderer; quo & vim earundem propius cernerem, & aptiſſima quibuſcum conflictandum erat, arma mihi adornarem.

Quod ſi nihilominus qui ſint, quos multorum litigantium inter ſeſe Medicorum turba offendit, meminerint hi eandem quoque ſortem aliis quas veneramur, diſciplinis, ſcientiis, artibuſque obtigiſſe. Architecturam præclaram agnoſcimus artem eſſe: Architectos autem quotidie cernimus alios aliorum operibus inſultare, varioſque in iisdem varia acerbius reprehendere: in qua reprehenſione ne vix quidem inter acutiſſimos Momos convenit. Facile vero ignorantiam invidiamve cauſam diſcrepantiarum agnoſcimus, Architecturæ opprobrium abſit, ut inde concludamus. Juriſprudentiam conſideranti tam enormis occurrit ſententiarum differentia, ut referre fere pudeat: attamen merito omnes maximi facimus peritiam juris, utpote oppreſſis aliorumque ſub violentia gementibus ſolamen unicum aſylumque. Si fas eſſet enarrare has eaſdem diverſitates opinionum inter ipſos divinorum oraculorum Interpretes obtinere; concluſionis, quam

ex

ex varietate opinionum inter Medicos deducunt, iniquitas Meridiano ſole evidentior appareret: verum cum ejuſmodi Tragœdias referre lugubre hinc illinc odioſum ſit en manum de tabula.

Medicam itaque Artem favente ſummo Numine auſpicabor, quam venerandus ejuſdem parens *Hipp. lib. de flat.* mihi prædixit earum Artium e numero eſſe, quæ, cum communi bono quamplurimum conferant exercentibus ſeſe nil niſi moleſtias creant. Quin & divino huic Viro invidiam calumniandique pruriginem non peperciſſe colligimus ex ejuſdem ad *Democritum* Epiſtola, & ex litteris *Democriti* ad *Hipp.* ſummi in arte Viri, quibus ob collata in humanas miſerias beneficia aureæ ſtatuæ erigendæ forent, acutos dilacerantium, & calumniantium dentes quotidie experiuntur, præſertim cum ne cerdo quidem aut caupo, aut incurva vetula ſit, quæ Medicum non culpet, non reprehendat, non vituperat. Sed pulcre exemplo præivit ſuo *Hipp.* monuitque in *lib. de Arte*, qui ſe gerat in hiſce Medicus „ Periti Artifices, ait, non morantur im„ prudentes, aut reprehenſores, aut laudato„ res ſed eos tantum qui recta ratione judi„ cant „. Horum omnium clarorum Virorum veſtigiis preeſſe inſiſtendo ſpero fore, ut & ego omnes has ærumnas tranſire tædiaque devorare tandem queam. Itaque ſalutem proxi-

mi

mi præ oculis habens, ſolumque in tota conſcientia DEUM teſtem intuens, hujus mihi favorem, artis exercitum auſpicaturo imploro, Ipſi acceptum relaturus quidquid in humanarum calamitatum ſolamen vel docte excogitavero, vel rite adminiſtravero, vel probe geſſero.

F I N I S.

COROLLARIA

I.

MUltæ varieque circa Chylopoieſin opiniones inter ſeſe conciliari inque uſum vocari poſſunt, dum ſtatuimus in pleriſque aliquid veri ineſſe in eo vero erraſſe earum auctores quod ſuam quiſque opinionem ad totum chylificationis negotium perficiendum ſufficere ſtaterint:

II.

Sylvii autem ſententia de Bile alcanina, & ſucco pancreatico acido ferenda non videtur, nec etiam neceſſaria eſt: ut nec Helmontii opinio de Acore vitali venticuli.

III.

Si quis omnia chylopoieſios inſtrumenta re vera demonſtrata examuſſim intelligat, iis omnia ejuſdem Phænomena rite exponere videtur poſſe.

IV.

Materia ſpirituum videtur in arterias corticis cerebri cerebellique a ſanguine arterioſo ſecerni, & hinc per medullam, ceu per vaſorum continuationem derivari in nervos.

V.

Per nervos fit a ſenſorio communi determinatio ad corporis partes ſenſui & motui, tum vo-

voluntario, tum ſpontanea, deſtinatas, ut & impreſſio a partibus ſentientibus ad ſenſorium commune.

VI.

A cerebello ſecernuntur qui vitalibus actionibus inſerviunt ſpiritus.

VII.

Minima vita in homine requirit ad minimum Liberum utrumque circulum Humorum verſus cor deſtrum, inde per pulmones, ex pulmonibus a cor ſiniſtrum, a corde ſiniſtro ad cerebellum hincque iterum aliquem ſpirituum vitalium affluxum per Nervos cardiacos atque Pulmonicos.

VIII.

Non datur panacæa.

IX.

Nullum fere alimentum aut medicamentum ſalubre vel noxium dici poteſt, niſi is, qui hoc dicturus ſit ad varias hominum naturas aliaſque complures circumſtantias reſpiciat.

X.

Errores propemodum infinitos peperit apud Ignaros Mos quo Medicamenta in antiſpaſmodica, antapopletica, antiſcorbutica, ac dividuntur: ut & ille, juſta quem eadem in cephalica, cardiaca, ſtomachica, uterina echolica, &c. diſtribui ſolebant.

Deco-

XI.

Decocta Vulneraria, quæ Belli Ducibus proſunt, Militibus plerumque obeſſe deprehendantur, & viceverſa.

XII.

Medici judicibus de vulnere renunciaturi anxiam conſcientiam tria hæc tranquillam reddunt, 1. Exactiſſimum ſentiſſimumque examen vulnerati, tum quoad vulnus tum quoad ſtatum in quo is ante vulnus erat, tum etiam quoad bene maleve tractatus mox a vulnere fuit 2. caſta eorundem deſcriptio facta judicibus, qui DEI MALORUM VINDICIIS nomine veritatem inquirunt 3. Prudentiſſima cautela ne vel verbulo Reum, ultra quod ſeveriſſima indago docuit oneret.

XIII.

Peccatum cui venia concedi nequit, aliquando committitur, dum fractum os reponitur quam pulcerrime.

XIV.

Peſſima luxatio ſæpe immedicabilis & claudicationem perpetuam faciens, oriri viſa pluries ab incauta geſtatione infantum in Brachio matris nutricis, cuſtodis.

XV.

Cauſa ſtupidi ingenii multorum hominum, ipſiusque fatuitatis perpetuæ, haud quaquam infrequens eſt illa non toleranda libertas qua mu-

mulieribus opiata a pharmacopeis emere liceat quibus moroſos infantes ſopiant.

XVI.

Facultatem in matre eſſe mutandi quem utero gerit fætum, agnoſco: rationem vero qua id fiat ignoro.

XVII.

Interim laudabilis mos eſt ſapientum matronarum, quæ gravidæ mulieris, ab aliquo inſolito horridove objecto perterritæ mox manus apprehendunt, ne illa alicui corporis parti eaſdem eo tempore applicent.

XVIII.

Quum canina rabies tam pernicioſa ſit, curatuque tam difficilis expediret ut canes numquam niſi bene capiſtrati exirent, vel domi ſemper detinerentur; præſtaret quoque ſcedulas monitorias in vulgus ſpargi, quibus exactiſſima rabiei caninæ indicia a principio ad finem uſque graphice depingerentur, ut ſic moniti homines hos canes illia occiderent.

XIX.

Impius eſt, qui utile cælat arcanum.

F I N I S.